

GÖRAN STRÄND VÄNDER
BLICKEN MOT HIMLEN

NEDSLAG I EGYPTISKT
FOTOGRAFI NU OCH DÅ

**VINNARNA AV
FOTOBOKSPRISET**

Fotografisk Tidskrift #1/2024

portfolion
göran strand

SJÄLVPORTRÄTT

NAMN
Göran Strand.
HEMSIDA
astrofotografen.se
INSTAGRAM
@astrofotografen

HAN HAR BLICKEN riktad mot himlen. Fotografen Göran Strand har alltid varit intresserad av astronomi och köpte sitt första teleskop när han var 26 år gammal. I dag är han en välrenommerad astrofotograf som publicerats av National Geographic såväl som NASA:s Astronomy Picture of the Day. Passionen för det som pågår på himlavalvet är fortfarande stark.

– Jag skulle säga att lusten har ökat allt eftersom jag lärt mig mer om de objekt och fenomen som jag fotograferat. Den stora drivkraften är min vilja att lära mig nya saker, men också att min bild kan inspirera andra att intressera sig för astronomi och astrofoto.

En dag som astrofotograf varierar över året. På sommaren är det främst solen och månen att hålla koll på. Vintern erbjuder allt från norrsken till meteorregn. En betydelsefull bild i Görans karriär är en som aldrig blev av för tio år sedan.

– Det var mitten av mars och jag åkte ut för att fotografera en komet med mitt teleskop. När jag riggat all utrustning så exploderade ett fantastiskt norrsken på himlen, som tur var hade jag med mig min vanliga kamera med objektiv. Jag kom hem utan bilder på kometen, men med tusentals bilder på norrskenet som blev en film. Den blev viral, och bilderna hamnade senare i Coldplays video *A sky full of stars*, på frimärken, i tidningar och sajter runt om i världen.

Göran uppskattar alltmer själva upplevelsen, att få stå under en mörk natthimmel och bara njuta av tystnaden och ensamheten. Men blir givetvis exalterad om han fångat

en riktigt bra bild. Han berättar om sin första totala solförmörkelse på Färöarna 2015.

– Det var ett fenomen som jag drömt om att få uppleva. Vädret var uselt och chanserna minimala, men som ett under fick jag se de sista 30 sekunderna genom en liten spricka i molntäcket. Paniken slog till – jag måste fånga det på bild, och lyckades få några på totaliteten. När adrenalin-kicken lagt sig så rusade alla möjliga känslor genom kroppen. Vilken fantastisk upplevelse det var. I dagsläget har jag sett tre totala solförmörkelser, den senaste i Chile 2019, vilket är den bästa hittills.

Hans bästa tips är att ha tålamod.
– Försök ta lärdom av dina misstag och varför det gick fel. Jag lär mig fortfarande nya saker, och i takt med att kameror och mjukvaror utvecklas så går det att fånga alltmer ljussvaga detaljer på himlen.

/ ANNA HENRIKSSON

hej

JENNY MORELLI
CHEFREDAKTÖR

medverkar

Kan vi tänka oss en framtid utan medier?

DEN HÄR PORTRÄTTBILDEN (helt utan byline!) frontade vi med i februari 1944. Under andra världskriget märktes yttervärlden knappt av i F. Studiobilder och porträttfotografering dominerade. Visst fanns någon enstaka notis om svårigheten att importera vissa fotografiska varor på men på det stora hela var det som att världens dåvarande favoriter inte existerade.

80 år har gått och världen är återigen en mörk plats. Kriget som pågår sipprar in i oss och sliter isär oss. Fotojournalistiken har aldrig varit viktigare än nu. I Årets Bild hedrades nyligen alla de som rapporterar från världens oroshärdar. Samtidigt läggs redaktioner ned och det går inte att leva på att vara bildjournalist längre (som Martin von Krogh skriver i sin krönika). Kvalificerad journalistik är inte längre lönsamt. En framtid utan medier och oberoende rapportering – vill vi ha det? Räcker det med Facebook och Netflix för svenskarna?

Så känslan jag har är att vår kultur och hela världen håller på att stänga igen, krympa. Nyligen publicerade tidskriften The Economist en artikel om hur AI utvecklas. Rubriken löd: »Välkommen till en era med AI-nationalism«. Kina har sin, Frankrike sin, Indien sin, Nordkorea sin. Om till och med AI snävar in på nationer, vart är då världen på väg?

KONSTNÄREN Sonia Hedstrands hårdföra kritik (Konstguiden, 20 februari) av Anders Petersen-utställningen på Hasselblad Center i Göteborg skapade svallvågor i sociala medier. Min telefon gick varm den sista veckan i februari. Och Fotografisk Tidskrift kan absolut vara en plats för fortsatt diskussion kring historiska (och samtida) maktstrukturer,

ÖKÄND

Fotografisk Tidskrifts omslagsbild anno 1944.

både mellanmänskliga och de som råder mellan den bakom kameran och den framför. Fortsätt att höra av er!

Men det här numret då? Ja, vi har låtit astrofotografen Göran Strand göra omslag med sina norrsken och nebulosor. Minns att vi bor på ett jordklot som än så länge snurrar. Läs om alla nominerade i Svenska Fotobokspriset, följ med en pressfotograf i Kalmar och läs om samtida egyptisk fotografi. Vi skriver om historiska trender i att le på bild och visar bilder av Kary Lasch; en salig blandning som vanligt.

Och när jag ser mig omkring ser jag kämpande konstnärer, filmare och fotografer som på olika vis försöker skapa mening och en dräglig tillvaro trots känslor av meningslöshet och dålig ekonomi. Jag önskar verkligen att vi rör oss mot ljusare tider. 🍀

När jag ser mig omkring ser jag kämpande konstnärer, filmare och fotografer som på olika vis försöker skapa mening och en dräglig tillvaro.

NORA ARRHENIUS HAGDAHL

BEATA CERVIN

Jag är konstkritiker baserad i Stockholm och Berlin

samtidigt som jag driver kulturpublikationen och galleriet Nuda. I det här numret har jag skrivit om tjejestetik utifrån en bild jag hittade på Instagram.

XENIA NIKOLSKAYA

ABDALLA SABRI

Jag är fotograf, kurator och lärare med i Kairo, Egypten som bas.

I det här numret tecknar jag Egyptens fotografiska historia och träffar några samtida fotografer där.

PONTUS DAHLMAN

PRIVAT

Som frilansande kulturjournalist, innebär i stort sett varje

uppdrag ett möte med människors tankar och tyckanden om konst och kreativitet. Att få vara med på Svenska Fotoboksprisets frispråkigt sprakande jurymiddag inför detta nummers reportage var ändå något alldeles extra.

RÄTTELSE

I FÖRRA NUMRETS AI-artikel stod felaktigt att »I det fallet finns det en avtalslicens som skolornas organisation har tecknat med Bildupphovsrätt.« Det korrekta är: »I det fallet finns skolkopieringsavtalet som ger skolorna rätt att kopiera och är tecknat med Bonus Copyright.«

»Jag insåg att jag måste ha raderat de högupplösta filerna och blev helt förtvivlad.« 42

KARY H. LASCH

56

IBRAHIM AHMED

44

MATS HOLMERTZ

30

- Portfolio /** Göran Strand / 1
- Hej /** En framtid utan medier? / 6
- Aktuellt /** Han tog Årets Bild / 8
- Gästkrönikan /** Bildjournalistikens framtid är oviss / 9
- Aktuellt /** När fotografer tar sig an museum / 10
- 5 frågor /** Sanner ny på jobbet / 11
- Aktuellt /** Nightshade – en väg framåt? / 12
- Tema /** Svenska Fotobokspriset / 14
- På Jobbet /** Med Barometerns fotograf / 30
- Essä /** Trender i leenden / 36
- När allt går åt helvete /** Lena Granefelt / 42
- Reportage /** På gång i Egypten / 44
- Tankar om en bild /** Nora Arrhenius Hagdahl / 54
- Artikel /** Kary Lasch och stjärnorna / 56
- Teknik /** Så gör du backup på resan / 60
- Enkäten /** Tuffa på i tuffa tider / 62
- Stipendiat /** Roine Magnusson till Kavalla / 63
- Fråga juristen /** Upphovsrätt och AI / 63
- Förbundssidor /** Snart dags för stämma / 64
- Ordförande har ordet /** Kulturkanon – nej tack / 65
- Utställningar /** Över hela landet / 66

AI BÖRJAR FILMA

I februari presenterade Open AI sin nya modell som genererar helt realistiska videor genom promptar och som är kapabel att skapa komplexa rörelser, sekvenser och människor som ser verkliga ut. Sora skapar video i full-HD-upplösning och i olika varianter. Sora är i dag endast tillgänglig för utvalda kreatörer för att testa vad modellen klarar av, men även för att se om det finns några problem att lösa innan den släpps till allmänheten.

TJUV DÖMS

Den amerikanska approprieringskonstnären Richard Prince, som för 10 år sedan blev stämd av fotograferna Eric McNatt och Donald Graham för upphovsrättsintrång, när han snodde deras bilder och ställde ut som sina egna verk, har förlorat i domstol och måste betala 900 000 dollar till de båda upphovsmännen.

EMMA SARPANIEMI

Sarpaniemi till Landskrona Foto.

DE VISAS I LANDSKRONA

Landskrona Foto har presenterat Open Call-vinnarna som ställer ut sina fotografiska verk under Landskrona Foto Festival 2024. De tre är Chloé Milos Azzopardi, bosatt i Frankrike, Federico Estol från Uruguay och finska Emma Sarpaniemi. Verken kommer att presenteras i storskaliga utomhusinstallationer under festivalen som pågår 6-22 september.

LINUS SUNDAHL-DJERF

Linus Sundahl-Djerf tog Årets Bild.

Årets Bild skildrar kriget

LINUS SUNDAHL-DJERF, fotograf på Svenska Dagbladet, vinner Årets Bild 2023. Han fick priset på en gala den 14 mars och det är första gången som han vinner. Han har ett förflutet som fri-lans, bland annat för F. Han tog bilder till vårt reportage om hamnfotografen (nr 3/2022). Bilden ovan föreställer israeliska Avishag Hayon som kramar om sin 20-årige son Eylon, som varit hemma under en permission, innan han reser tillbaka till armén. »Omtanken och kärleken till våra barn tar aldrig slut. Det visar Årets Bild på vackraste sätt«, skriver juryn i sin motivering.

ESSVIK FICK PRIS

OLLE ESSVIK VANN det nyinstiftade Lilla Fotobokspriset 2024 för boken *Vindstäden* som kommit ut på Rojal förlag. Ett skenbart anspråkslöst minnesarkiv tar form i ett verk där materialen och bildberättandet korskopplas med både humor och allvar. Gamla artefakter och bråte levandegör en familje-

mytologi där det återbrukade genomsyrar såväl innehåll som form.

DE SANTIS FÖLL JURYN I SMAKEN

NÄR LENS CULTURE korade årets vinnare i deras tävling så vann Ludovica De Santis med projektet *Onironautica (Ongoing)* 2023. De Santis är född 1991 och arbetar även

LUDOVICA DE SANTIS

Italiensk fotograf vann.

kommersiellt som fotograf och filmare i Milano. Hon gör även egna projekt och har en fotografisk analog stil.

PHILLIP TOLEDANO

Toledano undersöker gränserna för vad fotografi är. I hans flöde finns otroligt fascinerande världar helt skapade av AI. @MRTOLEDANO

HÅKAN KVARNSTRÖM

Med sitt vetenskapliga synsätt visar han oss de mikroskopiska världar som finns runtomkring oss och inom oss. @MICROMUNDUSPHOTOGRAPHY

ELISABETH TOLL

Gammal i gejmnet men alltid aktuell och samtida. Man vill bli modiefotograf direkt när man ser hennes arbeten. @ELISABETHTOLLPHOTOGRAPHY

SJÄLVPORTRÄTT

gästen

MARTIN VON KROGH FOTOGRAF OCH VD FÖR ÅRETS BILD

Bildjournalistikens framtid är oviss

FÖR SNART FEM ÅR SEN började jag arbeta med Årets Bild. Tanken var att lyfta tävlingen och göra den relevant och exklusiv för att höja statusen på yrket. Det var såklart en liten rännil i allt annat, men jag tänkte att det i alla fall kunde få en effekt hos redaktionerna och cheferna som brukar uppskatta priser. Har vi något att se upp till och åtrå så vill man ha det och är det svårt att få så vill man ha det ännu mer.

Jag vill tro att Årets Bild är viktig för branschen och bidrar till utvecklingen av svensk fotografi. Genom en rad förändringar och verktyg, bland annat genom jurydirektiv, har vi breddat tävlingen i både ämnesval och hur vinnare väljs. I direktiven kan man läsa att juryn vill se progressiva ämnesval där innehållet premieras. Förebilden har varit Pulitzerpriset där bildens innehåll väger tyngre än dess estetiska kvaliteter.

För i min värld är det där bildjournalisterna kan hävda sin rätt att existera. Inte bara kan en bildjournalist ta en bra bild, hen kan dessutom förmedla och skapa innehåll som bränner sig fast i det kollektiva minnet. Hen har de verktyg och den kunskap som krävs för att skapa journalistik och utmanar AI genom att vara fullständig trovärdig. Både genom relationen mellan fotograf och redaktör men också genom att stå för kvaliteten.

Många jag har pratat med den senaste tiden funderar på att lämna yrket eller skaffar sig extrajobb för att kunna betala räkningarna.

I dag är vårt yrke tyvärr hotat, det var länge sedan fotografer enbart kunde försörja sig på journalistik. Många jag har pratat med den senaste tiden går på knäna, funderar på att lämna yrket eller skaffar sig extrajobb för att kunna betala räkningarna.

Var yrket är om 10 år har jag ingen aning om. Det enda jag vet är att jag inte kommer arrangera Årets Bild då. Ledningen behöver bytas ut med jämna mellanrum så att det inte går i stå utan att saker kan förnyas. Tävlingen har funnits sedan 1942 och den är absolut inte avhängig mig.

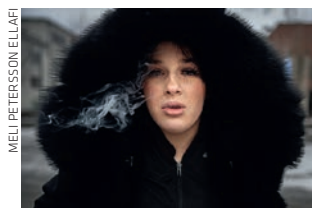
Däremot är den avhängig en stark ägare som vill satsa och har intresse av att låta tävlingen överleva oss alla. Pressfotografernas klubb (PFK) är sedan start (inte riktigt, men den historieberövningen hinner vi inte gå in på här) ägare av tävlingen, men tiden har sprungit ifrån den medlemsdrivna klubben. Att på sin fritid arrangera debattkvällar och inspirationsföreläsningar finns det inget intresse för längre. De lokala klubbarna läggs ner eller saknar engagemang. PFK riks har inte varit aktiva i offentligheten på flera år. Jag har inte hört eller läst något utskick sedan sammanslagningen med Journalistförbundet (SJF).

Vad PFK ska göra i framtiden har jag ingen aning om, om det bara är att existera för att äga Årets Bild hoppas jag de vågar släppa taget om tävlingen och låta den drivas av en stiftelse eller kommersiell aktör som ser till att den kan finnas i 81 år till. Frågan har varit ställd till både den gamla och nya styrelsen i PFK riks. Jag hoppas på ett svar innan jag hinner sluta. 📧

aktuellt

POSTHUMANT FOTO

Nyligen visades utställningen »Capital Image« på Centre Pompidou i Paris. Den handlar om fotografiets ekonomiska värde och dess roll i informationsteknologin. En fråga som ställs är att bildens metadata kan bli mer »värt« än det som bilden faktiskt föreställer. Bland annat visas bilder från fabriker där kameror övervakar växter i realtid.

MELI PETERSSON ELLAFI

Ellafi porträtterar i nya områden.

ELLAFI UTSEDD TILL ÅRETS FOTOGRAF

Expressen-medarbetaren Meli Petersson Ellafi korades till Årets fotograf på Årets Bild-galan för sina porträtt av gängmedlemmars flickvänner. Juryn skriver: »Genom ett poetiskt och drömskt bildspråk avtäcker fotografen en historia som i verkligheten är allvarlig och nådelös.«

Den som vill veta mer om Meli Petersson Ellafis arbete är välkommen till Fotografiska den 25 maj, då håller hon en föreläsning i SFF:s regi.

REDO FÖR ARLES

Den sydafrikanska fotografen Tshepiso Mazibuko är en av sju som valts ut av totalt 300 sökande som kommer att få ställa ut på fotofestivalen i Arles i sommar. Hon är född 1995, bosatt i Johannesburg och har en bakgrund inom journalistik. Hon har även chansen att vinna 15 000 euro i Discovery Award Louis Roederer Foundation-priset.

HENDRIK ZEITLER

Hendrik Zeitler dokumenterar »Nordbor«.

Utställningar som födkrok

NORDBOR På Nordiska museet i Stockholm vill berätta om livet i Norden under 500 år. Utställningen bygger på verkliga föremål och berättelser som samlats in under 150 år. De två fotograferna Niklas Palmklint och Hendrik Zeitler har fått jobbet att porträttera både miljöer och porträtt.

– Utställningsbilder är en födkrok, något som jag har fotograferat parallellt med allt annat jag gör. Det är alltid en utmaning att ta bilder innan utställningarna är klara, man får se till att flytta på sladdar, stegar och människor och justera bilderna då inte allt är på plats innan öppningen, säger Hendrik Zeitler.

ALLA SOM BERÖRS

JUST NU VISAS David Lundmarks utställning X60–X84 på Arbetets museum i Norrköping. När man ska klassificera dödsfall används ett särskilt sjukdomsklassifikationssystem (ICD). Diagnoskoderna

X60–X84 används då för avsiktlig självdestruktiv handling. David Lundmark, som själv bär erfarenhet av att en nära släkting tagit sitt liv, har tagit porträtt på alla människor som berörs: anhöriga, vänner och yrkespersoner.

DAVID LUNDMARK

Lundmark träffar de berörda.

NAMN Kalle Sanner.
BOR Göteborg.
ÄR Fotograf och ny
vd för Hasselblad-
stiftelsen.

5 frågor

Sanner vill lyfta forskningen

Hur känns det att ha fått den här traditionstyngda positionen?

– Fantastiskt kul, jag har fått en stor blomsterkvast och vi har hunnit ha en välbesökt vernissage med Anders Petersen. Stiftelsen gör mycket spännande saker och det ska bli så kul att få vara med och driva arbetet in i framtiden.

Vad ser du fram emot?

– Sammanhanget! Vi är involverade i så många olika spännande

projekt och samtal och utvecklar hela tiden nya kontaktytor. Alla som jobbar här är otroligt kompetenta; jag ska fokusera på att leda verksamheten och representera stiftelsen utåt.

Vad hoppas du kunna bidra med?

– Än så länge är jag ny så jag försöker förstå hur arbetet fungerar. Men en sak jag tänker på är att många känner till Hasselbladskameran och Hasselbladpriset, men inte att Erna och Victor Hasselblad var väldigt in-

tresserade av naturvetenskap och att stiftelsen även stöttar forskning inom naturvetenskap. Det vill jag lyfta!

Vad tar du med dig från ditt tidigare jobb Valand?

– Då var jag chef för ett stort kollegium, så ledarskapserfarenheten har jag med mig. Sedan har jag många olika kontaktytor till institutioner inom universitetsvärlden och konstvärlden. När vi finansierar doktorandtjänster eller post docs, då vet jag till

exempel hur universitetssystemet är uppbyggt.

Hur vill du utveckla stiftelsen framåt?

– Jag vill lyfta och sprida allt som görs, framför allt inom forskningsdelen. Jag tänker också att det finns många världsdelar där vi inte är så kända med vår fotografidel. Det skulle vara en utmaning att visa att vi finns även där och skapa nya samarbeten i dessa delar av världen.

/ MARTINA STRAND NYHLIN

Skev maktbalans när AI utvecklas

Är programmet Nightshade en gimmick eller vägen framåt för kreatörer?

FLERA AI-RELATERADE juridiska processer pågår just nu. Och eftersom AI är hett är medier snabba med att rapportera om dem alla. Men det som kan få allra störst konsekvenser för svenska upphovspersoner är den AI-förordning som klubbas i Europaparlamentet i vår. Men teknologin rusar fram och lagstiftning tar tid.

Någon som slängt grus redan nu i AI-maskineriet är Ben Zhao, professor på University of Chicago. Han har utvecklat Nightshade, ett program som »förgiftar« bildfiler på ett sätt som gör att AI-modeller inte kan läsa av dem.

– De stora techbolagen utvecklar produkter som bygger på andra människors kreativa input. De kontrollerar dessutom berättelsen i medier. Enskilda kreatörer som drabbas har ingen som talar för dem, maktobalansen är enorm, säger han.

Och visst är det lätt att ge honom rätt när man ser sina konstnärsvänner gå på knäna ekonomiskt samtidigt som Open AI:s intäkter var 1,3 miljarder dollar 2023.

Zhaos team laddade upp »förgiftade« bilder på hundar på AI-generatorn Stable Diffusion. Programmet skapade då underliga varelser med massor av ben och serietecknade

ansikten som såg ut som katter. Verktöget, som förstör hela AI-modellen, har ett par veckor efter lanseringen i januari laddats ned 250 000 gånger. Vissa upphovsmän känner hopp, att de likt David bjuder motstånd mot Goliat, de stora företagen.

När Ben Zhao var i Stockholm, hitbjuden av Konstnärernas Riksorganisation, jämförde han dagens AI-ingenjörer med andra världskrigets fysiker som utvecklade atombomben, sålunda ingen ljus bild han målar upp. Han menar att de stora bolagen inte alls vill skapa en bättre värld, utan bara tjäna pengar.

Så vad tror du om EU:s AI-förordning? Kan den få genomslag med tanke på att bolagen är globala och hur olika man ser på upphovsrätt i olika delar av världen?

– Jo, absolut. Vi i USA tittar väldigt noga på vad som händer i Europa, både vad gäller EU-lagstiftning och även de avtalslicenssystem som redan finns. De stora globala techföretagen som tjänar mest måste ju följa lagstiftningen där de etablerar sig, säger han.

Men vad säger du om kritiken av Nightshade? Att AI:s maskininlärning bara kommer att bli ännu bättre av att programmet används?

– Jag säger att så länge vi inte har en lagstiftning på plats så kan detta vara ett bra verktyg. Vi har jobbat hårt för att hitta sårbarheter hos systemen och det är just storleken som är deras svaghet. Om de ska börja lägga dyra pengar på att försvara sina system kan de ju lika gärna börja betala upphovsmän, säger han.

MEN DET FINNS DE som är skeptiska. En av dem är konstnären Pelle Torsson. Han tycker att Nightshade får konstnärer att fokusera på fel saker.

Så ska inte kreatörer vara rädda för AI?

– Jo, det kan man vara. För det är en stor strukturomvandling som pågår, även jurister, arkitekter och ingenjörer kan bli arbetslösa. Men i stället för temporära lösningar bör vi

NIGHTSHADE

Nightshade är ett gratis verktyg som möjliggör för fotografer att ändra pixlar i sina digitala filer på ett sätt som är osynligt för det mänskliga ögat. Ändringarna vilseleder dock AI-program som luras att tro att bilden visar en sak medan mänskliga betraktare ser något annat.

Teamet bakom programmet anser att företag inom artificiell intelligens inte respekterar konstnärers upphovsrätt när de tränar sina bildgenererande verktyg med konstnärers verk utan tillstånd. Du hittar det här: nightshade.cs.uchicago.edu.

Vi har jobbat hårt för att hitta sårbarheter hos systemen.

Ben Zhao har utvecklat Nightshade.

Jussi Karlgren anser inte att AI stjälar.

ställa djupare frågor. AI och kreatörer står inför samma problem om vad som är kopia, stil, lättfångad pastisch och hur stereotyper filtrerar vår syn på världen. AI tvingar oss att fundera på vilka vi är, vad intelligens är och hur vi ska organisera ett rättvist samhälle i relation till andra biologiska och syntetiska system när det endast finns få jobb kvar i framtiden, säger han.

Jussi Karlgren, lingvistik och AI-utvecklare på Silo AI, deltog också på seminariet. Han anser inte att AI »skapar« något i konstnärliga termer. Dagens AI är byggd för att återge det mest typiska i det redan sett, ett lydigt verktyg som vill stryka medhårs och göra rätt. Han anser inte heller att det går att säga att dagens AI-modeller är byggda för att »stjäla« bilder.

– En AI-modell är inte en katalog av verk, utan försöker motsvara den mänskliga samlade erfarenheten av att ha tittat eller läst verken. Om jag ber dig att återge något du läst eller tittat på så kan du endast om du är en mycket märklig människa göra det troget. Samma sak med AI-modeller, säger han. De tittar, påverkas och glömmar, snarare än att de memorerar.

Under seminariet med KRO fick just Jussi Karlgren klä skott för hela Silicon Valley. Det gick ett indignerat sus genom salen när han sa att han nämnde att han arbetar med AI mest för att det är »kul«. Underförstått: inte bara stjäla bilder, han har även roligt när han gör det.

– Men jag tycker definitivt att man som enskild kreatör ska kunna opta ut att låta sina egna verk ingå i träningsdata, säger han.

FREDRIK ÖHRSTROM, jurist och konsult/föredragshållare inom AI och immaterialrätt, får också frågan om huruvida AI »stjälar«.

– Nja, man kan jämföra när AI »ser« på Picassomålningar med vad som händer i våra egna hjärnor när vi själva ser Picassomålningar, gör vi verkligen ett upphovsrättsligt intrång bara genom att se dem? Man måste i stället se till varje tränad AI:s syfte. Det är

En fotograf borde kunna förbjuda att hans eller hennes namn används i promtpar.

först när den används som man kan fråga sig om den begår upphovsrättsintrång eller inte.

Fredrik Öhrström har studerat Midjourney och de promtpar som hamnar på topplistorerna.

– De innehåller nästan alltid ett namn på en fotograf, ett varumärke eller en känd arkitekt. I dagsläget går det helt enkelt inte att med ord beskriva en bild i detalj för att få ut vissa stilar. Det är en effekt av hur AI:n har tränats med bilder och de texter som fanns runt bilden, vilket oftast är konstnärens/fotografens namn, inte hur bilden ser ut.

Han menar att om fotografens namn har använts i en prompt för att skapa en AI-genererad bild så bör det vägas in för att bedöma om ett upphovsrättsligt intrång har skett. Och en fotograf borde kunna förbjuda att hans eller hennes namn används i promtpar.

– En sådan lagstiftning finns dock inte i nuläget och det är tillåtet att kopiera någons stil. Men för att detta ska fungera måste dock AI:n få lov att träna på konstnärens konst så att den kan undvika att generera bilder som ser ut som konstnärens via andra uttryck, säger han.

/ JENNY MORELLI

kommentar

»ETT KUL SÄTT ATT JÄVLAS«

■ Vad anser du om Nightshade?

– Varför ska makten ligga hos några få enorma företag? Nightshade är ett försök att ändra maktbalansen. Det är ett kul sätt att jävlas med AI-utvecklare som gör intrång i vår upphovsrätt. Det är märkligt att fildelarna sågs som bovar, men i dag hyllas de stora AI-utvecklarna som gör intrång.

■ Hur optar man ut?

– Vi har ju rätt att styra över våra egna verk, men det finns inget standardsätt att göra det på och rättsläget är oklart.

■ Vad tror du om framtiden för fotografi när det så lätt kan manipuleras?

– Att manipulera bilder har varit möjligt lika länge som världen har kunnat avbildas. Med AI kan man skapa fotorealistiska bilder och filmer som är ett hot journalistiken och den fotografiska bildens trovärdighet. Jag ser att pressetiska regler och källkritik kommer att bli ännu viktigare framöver.

■ Har SFF en hållning i AI-frågan?

– Styrelsen har precis klubbat ett gemensamt ställningstagande. Som vanligt trycker vi på vikten av en stark upphovsrätt som respekteras av både upphovspersoner och de som använder verken.

Paulina Holmgren, ordförande, SFF.

Bästa bok tar priset

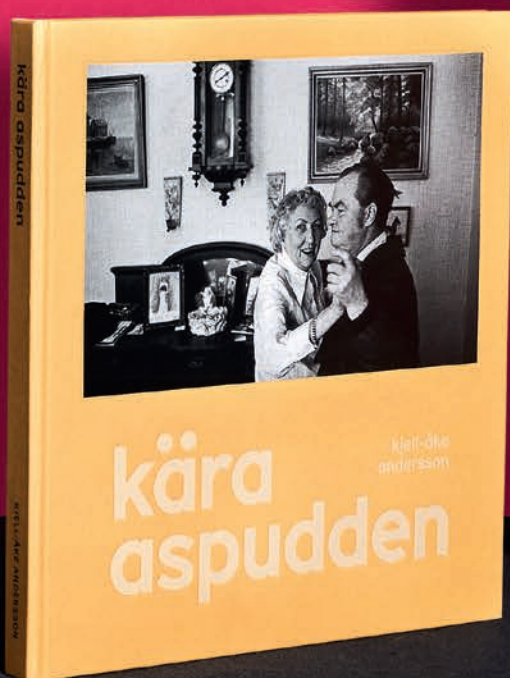
01	Härfots	Svart gummitopp, rusa skönhänt	8,4
02	Anteckningsark	Handskriven anteckning: <i>Oppen ZNS alundsten till sovrummet om det betyder stora saker för dig</i> , Cecilia, Askelorna, Ingemar, Oyal, Tryck: två barn på väg, Jimsbill, bokmarken	8,6
03	Pappask	Grön, bomull, barrstreck, Korsytstreck: Cecilia	8,8
04	Föcklade	Motiv: Cecilia med katt/Urtand till Cecilia Lindhe, Vårhänds	8,10
05	Fotograf/Hälsokort	Lans, Centralläsaer	8,12
06	Kadefreit	Broderkvar: figur av hant.	8,14
07	Nummertipp	Motivtopps, Tryck: Simp Smedlundsson, 1776, Vaxildoppet i nu, Hjortformad, Innehåll: diverse anspiken	8,16
08	Glaxask	Diverse, A4-format, 14 st.	8,18
09	Gymnascherfve	Textenslager, bomullstext, Tryck: Charlie Chaplin, 2 st.	8,20
10	Dagböcker	Tryck: Huntley & Palmers Breeds, Reading & London.	
11	Metallbrik	Diverse, Motiv: Cecilia med hundlar, 6 st.	
12	Fotografier	Rosa, Tryck: Awesta Rikshäls, Reiseri No. 50, Urtand till	
13	Klubbkort	Bla, bomullstext, Kludatext, Danies	
14	Bonnulstrefje	Kollegerbrik, A4-format, ofärgat	
15	Rubrik	Santipporträtt, 13 st.	
16	ID-fotografier	Diverse, Märke: Högqvista, 8 st.	
17	Sommakbjud	Tryck: Sverige Stude, Sweden SGA	
18	Puss	Tryck: boken om ingenting	
19	Anteckningsbok	Diverse, 6 st.	
20	Skattkataloger		

Här är de fem nominerade böckerna till Svenska Fotobokspriset 2024. De handlar om allt ifrån vallkullornas bortglömda berättelser, queert nytänkande, en svunnen förort, saknaden efter en död syster och människans belägenhet på jorden. Vinnarboken korades den 20 mars.

TEXT **PONTUS DAHLMAN, JENNY MORELLI, ANNA HENRIKSSON, ANA UDOVIC, MAGNUS BONS OCH LINDA UNNHEM**

FOTO **PER ENGLUND**

Årets jury Björn Dawidsson, Sepidar Hosseini, Sara Meidell, Maja Daniels och Stefan Bladh diskuterar böckerna.

Högt i tak när juryn träffas

Hur har juryn resonerat sig fram till de nominerade? Är de alltid överens? F fick vara med som en fluga på väggen, inte under själva juryarbetet men väl under en middag.

TEXT PONTUS DAHLMAN

När jag kommer fram har de redan slagit sig ner vid det väldiga runda bordet på en av de klassiska kinakrogarna på Södermalm. I luften surrar hemliga kodord som »den gula«, »hon med trädstammarna« eller än mer mystiskt: »den med högarna«. Men var inte oroliga: Snart kommer allting att klarna, denna vardagskväll i mitten av januari, när juryn för Svenska Fotobokspriset 2024 firar middag, efter ett av deras allra sista möten inför fastslagandet av vilka fem titlar som ska nomineras. Och vilken av dem som ska koras som vinnare. I takhörnen i det tillbyggda restaurangrummet sitter glödande terrassvärmare för att hålla vinterkylan ute. Det hade inte behövts. För här kommer diskussionerna tidvis att gå heta.

Det var 1996 som det numera på alla sätt etablerade Svenska Fotobokspriset instiftades. Till en början hette det Bästa fotobok och den första pristagaren var Anders Petersen. Vad har hänt sedan dess? Och vad kan sägas om de 81 böckerna som skickats in för tävlan, plus de 19 som deltar i det nyinstiftade Lilla Fotobokspriset, för upplagor under trehundra exemplar?

Vi får in menyerna och jag hör konstateranden som dessa:

- Fotografi är en folklig konst.
- Kreativiteten har flyttat ut från utställningsrummet och in i boken.

Och så, rappt som en pisksnärt:

- I dag måste man göra en fotobok för att kalla sig fotograf, och det är ett problem.

Blåljus från ett uttrykningsfordon flimrar över husväggarna därute. Diskussionen om fotobokens status och det man skulle kunna kalla fotoboksboomen, drar igång.

- Fotoboken har blivit en bekräftelse på att man är konstnär, säger jurymedlemmen Dawid, alias fotografen Björn Dawidsson.

Maja Daniels, som själv fick 2020 års pris för sin fotobok *Elf Dalia*, och som även är filmare och universitetsadjunkt på Enheten för film, fotografi och litterär gestaltning på Göteborgs universitet, flikar in:

- Fotoboken är ett visitkort. Och visst: Jag har fått göra många utställningar med hjälp av priset. Men risken med att fotoboken är så populär som form, är att man anpassar materialet för att det ska fungera som bok.

Sara Meidell, kulturredaktör på Västerbottens-Kuriren och författare, skyndar till fotobokens för-svar. I demokratins namn:

- Genom att uppmärksamma och visa bilder från en fotobok på en kultursida, kan man föra ut foto-konsten i landet.

Maten och drycken kommer in. Fotografen Stefan Bladh, jurymedlemmen som beställt in den möjligen kryddstarkaste grytan, kommenterar ett av de vanligaste greppen i årets insända böcker:

- Man hittar ett koncept och man upprepar saker, fotograferar liknande eller samma motiv i serier. Det kan bli tunt, det måste vara jävligt bra bilder för att det ska funka.

Dawid hakar på:

- Man strävar i regel inte efter bildens storhet.

»I ett fall tycks de verkligen ha stretat åt olika håll, att döma av hettan i diskussionen«

OM SVENSKA FOTOBOKSPRISET
Svenska Fotobokspriset uppmärksammar fotografi i bokform och delas årligen ut av Fotoförfattarna inom SFF. Priset instiftades 1996 och 2024 delas Fotobokspriset ut för 28:e gången.

Överläggning pågår.

Maja Daniels drämmer till:
– Hundra pangbilder gör inte en fotobok.
Dawid replikerar:
– Varför inte? Den boken vill jag se: Stefan Bladhs hundra pangbilder!
Det skrattas runt bordet. Stefan Bladh tar till orda igen:
– Jag säger inte att varje bild i en fotobok måste vara ett mästerverk. Men det jag menar är att om man kör konceptet att fotografera en sten, hundra gånger så måste man ...
Raskt över till tendenser i fotoböckernas teman. Sepidar Hosseini, som är grafisk formgivare och art director med särskild inriktning på bokformgivning, lägger fram en tes apropå att många av böckerna skildrar det som ligger nära fotografen personligen.
– Det är kaos i världen, jag fotograferar det jag ser på marken, tycks de tänka, min familj. Det är ofta privata skildringar.
– Många intima bildberättelser, fyller Maja Daniels i.

Samtalet kring det runda bordet rasar vidare:
– Och så har vi då den gula, som vi först var tveksamma till, säger Stefan Bladh.
– Men den förförde oss alla, konstaterar Maja Daniels.

Det handlar om en bok fylld med det som Dawid kallar »traditionell klassisk svartvit fotografi«, i den diskbänksrealistiska genren: Kjell-Åke Anderssons *Kära Aspudden*, med ömsint fångade porträtt av människor och miljöer, i den, vid tiden då bilderna togs, vackra men nedgångna Stockholmsförorten.

Och fotobokens själva fysik i tävlingens inskickade skörd? Kartongomslag är ett mode, får jag veta. Alltså grovt och rätt oblekt pappomslag. Ett arkivmappslignande grepp som kan verka lite sökt.
– Men i ett fall var kartong ett på alla sätt relevant val.

Boken som Sepidar Hosseini syftar på, är Jenny Lindhes lågmält drabbande *Tingen*, där hon rakt av fotograferat sakerna som sparats i en låda efter att hennes system tagit sitt liv.
Så den hårdaste frågan: Hur har juryns grovsällande gått till? Stefan Bladh säger:
– Det ska finnas ett hjärta, en vilja att skapa något, det är det första jag tittar på. Det gör det ganska lätt att ta bort nittio procent av böckerna.

Men hur överens har juryn varit i urvalet? I ett fall tycks de verkligen ha stretat åt olika håll, att döma av hettan i diskussionen under kinakrogens nu allt mer glödgrade terrassvärmare.

Boken *The Informal Monument*, av Peo Olsson och Johan Willner, tillhör den tidigare nämnda konceptuella genren, och också det man skulle kunna kalla dess sekventiella gren: Fotografier av ofta pyramidlika högar av olika material, i städer, på landsbygden och även i studio.
– Det handlar om vad vi lämnar efter oss i civilisationen, säger Sara Meidell.
– Vilken välvilja! utbrister Dawid. Och fortsätter:
– Det är ingen berättelse som griper mig. Pyramider är magi, men de här högarna är inte magiska. Fast det är bra fotograferat.

Sara Meidell ryter i till bokens försvar:
– Det är inte så jävla svartolkat! Här har legat en industri, som lämnat detta efter sig, det handlar om sådant, om själva samhällsbygget.
Det ska senare visa sig att *The Informal Monument* åker ur nomineringslistan, och att Thomas Wågströms bok *Case Closed* å andra sidan kommer med: ett »verk med svartan som klangbotten«, som det står i nomineringsutlåtandet, med svartvita bilder från Wågströms långa yrkesliv i den ömsom när-gånget skildrande, ömsom distanserat fångande stil som är hans.

Sedan är det »den med trädstammarna«: Konstnären Elina Birkehags bok *D for Daughter*, gjord tillsammans med den grafiske formgivaren Laslo Strong. Fotografiskt och textmässigt dokumenteras den speciella form av kommunikation som de kvinnliga väktarna av mjölkkor i Dalarna en gång för länge sedan använde sig av. Alltså ett ibland runalfabetsliknande inhugande av meddelanden i avbarkade tallstammar.
– Konstnärligheten i den här fotoboken, finns i hyperfokuset. De där stammarna har stått där i fyrahundra år men ingen har sett det på allvar förrän nu. Det här skogsrummet var det enda stället där man fick uttrycka sig som kvinna, säger Maja Daniels.
– Jag kan tycka att den eftersom den är så fylld med text hör hemma i en annan genre. Själva fotograferandet av stammarna är väl genomfört. Hade hon släppt förklaringarna hade det blivit en fotobok. Den är för förklarande nu, säger Dawid.
– Eller så öppnar vi upp fotoboksrummet, genom att nominera en sådan här titel. Med bilder som är så långt från »the decisive moment«, det avgörande ögonblickets fotografi, som man kan komma, säger Maja Daniels.

Man kan sitta här som reporter – med munkavle fram till denna texts publicering – på kinakrogen och tjuvlyssna på prisjuryns argumentationer. Det slutar ändå i en varm och vacker samstämmighet, när de beskriver den bok som ska visa sig vara själva vinnaren.
Dess avsändare är konstnären mc Coble och konsthistorikern Louise Wolthers, och den handlar om kärlek, där ena parten genomgår en könsbekräftande operation. Boken som heter *Things Change Anyway*, är fylld med dagboksbilder, ibland överdådigt uppslagna över hela uppslag. Där finns solheta klippor och mjuka maneter, medicinska närbilder och inte minst: teckningar och grafiska, ibland serietidningsliknande, berättelser och uttryck.
Sepidar Hosseini, som är den formmässigt spetsintresserade i gruppen säger:
– Den är oduktig, den är punk. Den är omedelbar, helt otillrättalagd.
Maja Daniels fyller på:
– Det är en oerhört intressant bok, lekfull och intim, men ändå tillgänglig.
– Det var ingen tvekan att den skulle nomineras, det kände vi direkt, säger Stefan Bladh.

Dawid, känd för sina minimalistiska kompositioner och frilagda objekt, faller in i hyllningskören av boken som ligger långt från hans egen estetik:
– Den är ... välgjord är fel ord, den är fulländad.
Receptet funnet alltså, för en säker vinnarbok? Kanske det. Men glöm inte: nästa år, nytt pris. Och en ny jury. 🗳️

Vinnare av Svenska Fotobokspriset är boken »Things Change Anyway«. Den är ett tätt samarbete mellan MC Coble och Louise Wolthers.

»Att berätta saker från A till B är tråkigt.«

THINGS CHANGE ANYWAY

MC Coble och Louise Wolthers

FÖRLAG Breadfield Press/
förlaget *[asterisk].

FORMGIVARE MC Coble och Louise Wolthers.

ESSÄER Louise Wolthers.

TECKNINGAR MC Coble.

»Vi hade ingen färdig plan eller ett koncept som vi skulle gå i mål med.«

Ska vi börja tala om naturen, insekter, queerteori, hud och fotografi? Eller operationer, familjer eller testosteron? Så många ingångar den här boken har. Omslagsbildens titel *Things Change Anyway* syns i rött blod inrstat med nål i någons hud. Allt förändras ändå.

Boken är ett tätt samarbete mellan mc Coble och Louise Wolthers. mc Coble, icke-binär trans*konstnär, född i USA, bor och arbetar i Göteborg. Louise Wolthers, född i Danmark, är konsthistoriker, kurator och forskningsansvarig på Hasselbladstiftelsen i Göteborg.

Man kan säga att den handlar om livets alla metamorfoser, de som sker i våra kroppar, i våra relationer och i naturen runt omkring oss.

När vi möts online har de precis fått nomineringen. De är glada men också förvånade.

Förvånade? Tycker ni inte att ni gjort något bra?

– Ha ha, jo, men vi tänkte nog att boken var för okonventionell för att kvala in som en fotobok, säger Louise Wolthers.

– Det är också vår första bok och den består av så många olika lager och uttryck: texter, teckningar och fotografi. Men kärnan är helt klart fotografi, säger mc Coble.

I boken finns bilder från parets gemensamma bildarkiv, tagna under ett tiotal år. Här ryms även personliga essäer med foto-, queer- och trans-teoretiska referenser skrivna av Louise Wolthers, och teckningar med handskrivna texter av mc Coble, ibland aktivistiska, ibland personliga, humoristiska och filosofiska. Boken rymmer även kritik av vården för transpersoner i Sverige. Allt sammanvävt till en mångrostad dagbok. Det är som att en stor familj bidragit till verket. Konstnärer, poeter, aktivister och queerteoretiker citeras och nämns.

Bokens form är väldigt organisk, öppen. Hur har processen sett ut? Vad fick vara med? Vad fick inte vara med?

– Jag vill säga direkt att vi inte visste vart boken skulle ta vägen när vi började med den. Vi har tusentals bilder i vårt arkiv så massor fick inte vara med. Vi hade ingen färdig plan eller ett koncept som vi skulle »gå i mål med«. Vi har arbetat väldigt öppet och i realtid, säger mc Coble.

– Bilder har alltid varit ett viktigt sätt för oss att kommunicera, vårt gemensamma språk, vi enades om ett hundratal bilder som vi lade ut på golvet. Man kan säga att bokens struktur föddes ur processen. Vi har hållit på länge med den. Boken växte fram organiskt, mina texter kom till under resans gång, processen var vårt liv, för mig var den ett fritidsprojekt, något jag gjorde på semestrar och när jag var ledig, säger Louise Wolthers.

På en av mc Cobles teckningar står det »ålder: 42 jag är i puberteten igen. ålder: 47 Klimakteriet säger hej«. Några av fotografierna dokumenterar mc Cobles könsbekräftande operation, på en bild har en kirurg ritat med svart penna på hens bringa. Ett annat tema är Wolthers kamp med klimakteriet. På en bild syns mc Cobles hud insmetad med testosterongelé. På en annan är det en östrogenkräm som Louise Wolthers behövde. Deras båda kroppar stadda i förändring – fast på olika sätt.

Några av bilderna i boken gör ont, jag får en nästan fysisk känsla. Vad säger ni om det?

– Det gläder mig att du känner så, för vi ville verkligen lyfta fram det taktila, valet av papper och det sträva omslaget till exempel. Och även innehållet handlar mycket om hud, textur, textilier och olika slags ytor i naturen, säger Louise Wolthers.

Har din bakgrund som performancekonstnär påverkat boken, MC?

– Nja, för mig är performance, fotografi och teckning bara olika slags verktyg att arbeta med. Allt jag gör handlar om att visualisera. Men visst, vi vill ju engagera läsaren på flera nivåer, även rent fysiskt när man håller i den, det är ju något man ofta gör i en performance också, säger mc Coble.

Ni vill inte berätta en historia med före och efterperspektiv. Varför var det viktigt att släppa det linjära berättandet?

Vinnarna Louise Wolthers och MC Coble med hunden Rocco Brown.

JURYNS MOTIVERING

»Verket manifesterar bejakandet av ett tillstånd i ständig förändring, i en symbiotisk process som vänder och vrider på det queera. Det politiska möter på ett sömlöst sätt det personliga, där det mest sårbara korsbefruktas med det generellt existentiella. Dubbelheten avspeglas även i bokens form, med en innovativ struktur i kombination med grafisk illustration och text, som genomsyras av en brinnande strävan efter frigörelse. Läsningen blir ett intimt möte som visar hur vi kan bli modigare tillsammans.«

– Att berätta saker från A till B är till att börja med väldigt tråkigt. Tid kan vara en himmel full av stjärnor och man vill som konstnär kunna gå åt vilket håll som helst. Vi vill tänka nytt och även ta kontroll över vår berättelse, säger MC.

– Vi ville hitta ett annat sätt att gestalta ett skeende och undvika det konventionella sättet att gestalta könsbekräftande processer, åldrande och tid, säger Louise Wolthers.

I boken finns förutom en massa naturbilder även bilder på insekter. Vad har de att lära oss? Louise, du skriver att du har varit rädd för dem.

– Ja, jag har haft total spindelskräck. När jag träffade MC och förstod att hen var fascinerad av spindlar blev jag både rädd och chockad. Men under vår gemensamma resa har jag kommit närmare insektsvärlden. Jag försöker ta in den och lära mig från varelser som är totalt olika oss mänskliga djur. Jag kanske inte älskar spindlar men kan ändå uppskatta vad de gör. Här finns också en queer-teoretisk aspekt att insekter ses som monster, och även icke-binära/transpersoner har i vissa sammanhang kallats monster. Så tanken är att omfamna och förkroppsliga det, och inta monstrets position, säger Louise.

När jag hade slagit ihop boken kändes det som att jag fått vara med om en kärlekshistoria. Och då menar jag inte i konventionella termer, utan att ni generöst bjuder in till en relation, två konstnärer emellan. Era respektive berättelser och uttryck smälter samman till något större. Vad säger ni om det? Att boken är en kärlekshistoria? Banaliserar jag om jag säger så?

– Det var verkligen inte vår intention att skriva en kärlekshistoria. Men på ett djupare plan handlar ju boken om kärlek, om kärlek till naturen, kärleken till alla vänner, alla queera förfäder och vårt stora queera nätverk, säger Louise.

Vad säger du, MC?

– Det är fint beskrivet att helheten blir något större än delarna. Den handlar absolut om relationer på flera olika nivåer. Boken handlar ju också om att förhålla sig till sin egen kropp, och stå upp för sig själv, säger MC.

Louise skriver i en text hur hon känner när hon ser historiska bilder på queera personer och hur hon relaterar till porträtten många år efteråt. Hur hoppas ni att er bok tas emot?

– Jag hoppas få många läsare och att de kommer ha sina egna ingångar. Dagens generation är mer kunnig än vad jag var, jag hade inte tillgång till

PER ENGLUND

»Boken handlar ju också om att förhålla sig till sin egen kropp, och stå upp för sig själv.«

queer-litteratur när jag växte upp, det fanns inga böcker som visade alternativa livsval. Så jag hoppas att någon bortom konst- och queergemenskaperna hittar den. Och rent utopisk hoppas jag att den i framtiden blir en icke-fråga. Svårt nu också när världen ser ut som den gör. Hur ska framtiden bli? Inte all förändring är ju av godo. Det finns även en sorg och en undran om vilken natur som är kvar, säger mc.

Och hur var det för dig Louise att inte skriva typiskt akademiskt?

– Det var svårt. Jag var tvungen att bli mer sårbar i mitt skrivande. För när mc var så uppriktig och ärlig och delade med sig av sig själv krävdes det att jag gjorde likadant. Men det finns fortfarande forskning bakom essäerna. Jag strävar också efter att skriva personligt och engagerat när jag skriver akademiskt, säger Louise.

»Rötter betyder inget om man inte tar dem med sig«, sa Gertrud Stein som ni citerar. Vad betyder det uttrycket för er?

– Vi vill bland annat utmana idén om vikten av den biologiska kärnfamiljens rötter, jag är till exempel adopterad och har aldrig träffat min biologiska mamma. Så vi formar så många nya förgreningar

och vägar med så många människor i vår stora självvalda familj, som poeten Mara Lee även skriver om, säger Louise.

– Ja, hela boken är full av olika slags förgreningar, av symbios, som svampens enorma mycelium, nätverket med så många trådar både inom sig själv och till andra varelser, säger mc.

Det här är er första bok, så ni har verkligen satt ribban högt. Vad ska ni hitta på härnäst?

– Projektet är egentligen en kontinuerlig process. Just nu planerar vi för en utställning på Heirloom i Köpenhamn så bilderna får ett liv bortom boken, säger mc.

Blir det kanske en gemensam performance?

– Ja, nu har jag hamnat så långt utanför min trygghetszon så nu kan vad som helst hända, säger Louise.

I slutet av boken återkommer bokens omslagsbild, men det ilsket röda i den inristade huden har börjat blekna. Allt förändras. Och jag som lämnar boken har en liknande upplevelse som den brittiska konstnären Emma Frankland beskriver: »Vi som lämnar det här rummet är inte desamma som vi var när vi gick in.«

/ JENNY MORELLI

01	Härtrofs	Svart gumminsnodd, rosa sidenhand.	s. 4
02	Anteckningsark	Handskrivnen anteckning: <i>Öppna OBS allandännen till sörnamnet om det börjar åska måste jag gå in. Cecilia.</i> A6-format, linjerat.	s. 6
03	Pappask	Oval. Tryck: två barn på äng. Innehåll: bokmärken.	s. 8
04	Förkläde	Grönt, bomull, barnstorlek. Korsstygnsprodukt: Cecilia.	s. 10
05	Fotograf/Hälsokort	Motiv: Cecilia med katt/Utfärdat till Cecilia Lindhe, Värmlands Läns Centralläsarett.	s. 12
06	Kuddfodral	Broderiväv: figur av häst.	s. 14
07	Nummertapp	Motionslopp: Tryck: Smp Smålandsposten, 1776, Växjöloppet 1 maj.	s. 16
08	Glassask	Hjärtformad. Innehåll: diverse smycken.	s. 18
09	Gymnastiebyg	Diverse. A4-format. 14 st.	s. 20
10	Dayböcker	Textilomslag: blommönster. Tryck: Charlie Chaplin. 2 st.	s. 22
11	Metallburk	Tryck: Huntley & Palmers Biscuits, Reading & London.	s. 24
12	Fotografier	Diverse. Motiv: Cecilia med husdjur. 6 st.	s. 26
13	Klubbkort	Rosa. Tryck: Alvesta Ridklubb, Ridkort No. 561. Utfärdat till Cecilia Lindhe.	s. 28
14	Bomullstroja	Blå, blommönster. Klädmärke: Daniéls.	s. 30
15	Ritblock	Kollegieblock. A4-format, olinjerat.	s. 32
16	ID-fotografier	Samlarporträtt. 13 st.	s. 34
17	Sömnadsblad	Diverse. Märke: Husqvarna. 8 st.	s. 36
18	Pass	Tryck: Sverige Suede Sweden Schweden, pass. 2 st.	s. 38
19	Anteckningsbok	Tryck: Boken om ingenting. En oskriven bok för dig som alltid velat skriva en.	s. 40
20	Skolkataloger	Diverse. 6 st.	s. 42

Jenny Lindhes syster Cecilia var bara 23 år när hon tog sitt eget liv. Sakerna som sparades efter systemen stuvades undan i en låda och glömdes bort. Efter 30 år hittade Jenny Lindhe kartongen och bestämde sig för att öppna upp för minnena hon trängt undan.

»Jag ville kunna öppna och stänga om sorgen«

TINGEN

Jenny Lindhe

FÖRLAG Breadfield Press.

FORMGIVARE Fia Djerf.

TEXTFÖRFATTARE Jenny Lindhe, Cecilia Lindhe.

»Var går egentligen gränsen för vad man får göra som konstnär? Är det okej att publicera sin döda systems dagboksanteckningar.«

Förra gången vi sågs hos Jenny Lindhe var hennes lägenhet full av stora, bruna trälådor. Året var 2022, *Tingen* hade nyligen ställts ut på Galleri Format i Malmö och boken var ännu bara på planeringsstadiet. På utställningen hade besökarna kunnat titta rakt ned i lådorna på fotografier av hennes syster Cecilias kvarlämnade saker, precis som Jenny Lindhe själv gjort när hon packade upp dem ur kartongen. De hade kunnat betrakta hårtofsen med sidenbandet, medlemskortet från ridklubben och födelsedagshälsningen från mamma, men även läsa förteckningen – den som Jenny Lindhe upprättat systematiskt över de 40 sparade föremålen. Mycket för att hålla det alltför känslomässiga ifrån sig. *Kollegieblock. A4-format, olinjerat. Identitetsbricka. Metall. Ingraverad text.*

Men vad skulle boken innehålla mer? Jenny Lindhe berättade att hon »hade ständiga diskussioner med sig själv«. Var går egentligen gränsen för vad man får göra som konstnär? Är det okej att publicera sin döda systems dagboksanteckningar och visa bilder ur hennes privata fotoalbum? Och hur ger man en röst åt någon som inte lever längre?

Nu när vi ses knappt två år senare, med den färdiga boken framför oss, frågar jag om diskussionerna i huvudet har tystnat. Känns det rätt det som blev?

– Jag är glad för boken; jag tycker att den innehåller både min och Cecilias röst. Jag känner också att jag har arbetat igenom den grundligt, samtidigt som jag pratat mycket med folk omkring mig om innehållet. Visst kan jag fortfarande känna skuld, men att inte göra något skulle också ha känts fel, säger hon.

Frågorna som boken berör är nämligen fortsatt viktiga, menar hon. Efter att både hennes pappa och syster har tagit livet av sig vet hon att stigmatiseringen och tabu kring psykisk ohälsa och personer som begår självmord är stor. Liksom skulden hos de efterlevande.

– För mig blev det tydligt när jag packade upp Cecilias saker. Samtidigt som de påminde mig om Cecilia, väckte de skuld känslor. Kunde jag ha gjort något mer eller annorlunda? Varför

LARS DAREBERG

Jenny Lindhe.

hade vi inte sparat fler saker? Därför ville jag också att boken skulle ha formen av en låda, så att jag kunde välja om jag ville öppna eller stänga om minnena och sorgen.

Jenny Lindhe jämför de kvarvarande tingen med fotografier.

– De är tysta, men samtidigt så laddade med liv och berättelser som man inte längre kan få fatt i.

Trots bakgrunden till *Tingen* beskriver Jenny bokprocessen som väldigt rolig. Hon klickade med formgivaren Fia Djerf som direkt förstod vad projektet handlade om. Det är en förutsättning för att det ska bli en bra bok, menar Jenny, som själv arbetar med att föra samman konstnärer och formgivare på förlaget Breadfield Press.

– Jag ville att boken skulle ha hårdpärm för att den tydligt skulle gå att öppna och stänga, och att den skulle ha en så kallad raw cut, precis som en kartong. Jag ville också trycka på brunt papper, för att få fram rätt känsla i bilderna.

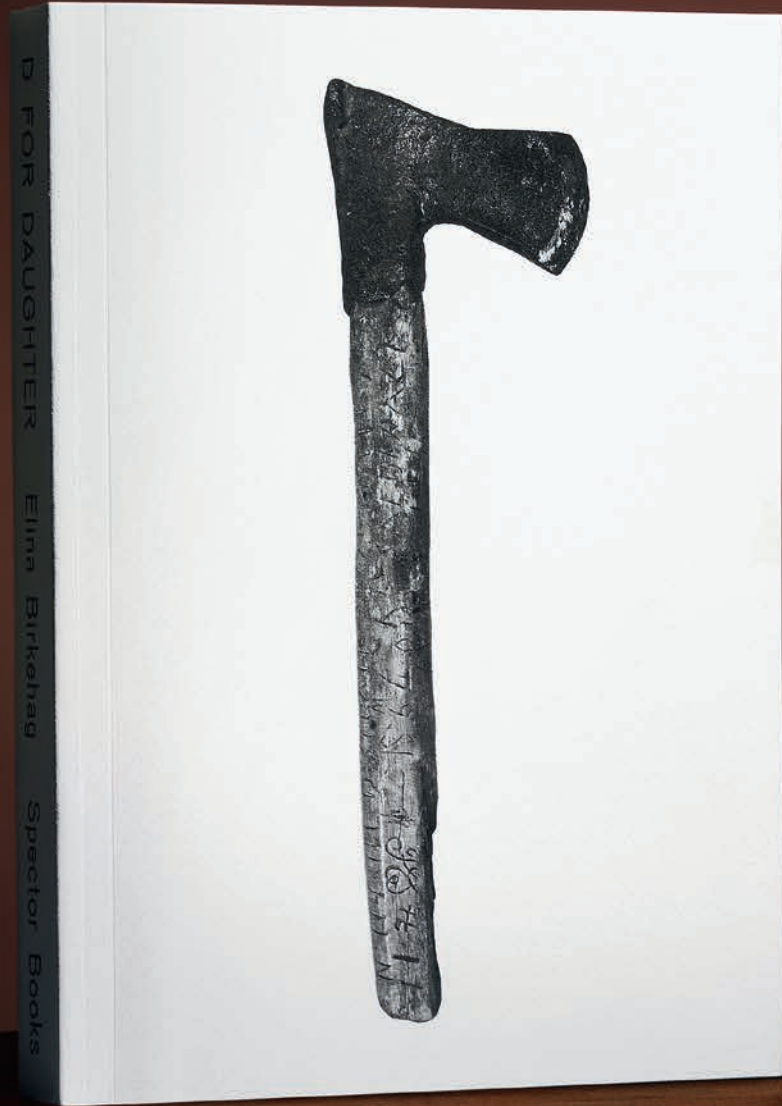
Den tretton rader långa texten i början av boken, som beskriver bakgrunden till projektet, ville Jenny först göra ännu kortare och helst gömma längst bak.

– Jag var rädd att den skulle upplevas som alltför personlig. Men nu är jag glad att Fia stod på sig, texten behövs för att man ska förstå vad boken handlar om.

Likaså tycker hon att de till slut hittade ett bra sätt att presentera Cecilias dagboksanteckningar på. Noteringar som »har bara ätit 2 äpplen och 2 clementiner – det är därför jag mår så himla bra« blandas med listor över vilka teveprogram Cecilia skulle se – och det finns mycket att läsa mellan raderna.

Nomineringen till Svenska Fotobokspriset gjorde Jenny väldigt glad. Det hon uppskattar med böcker, jämfört med utställningar, är att de har längre livslängd och kan nå ut till fler.

/ LINDA UNNHEN

I björnrika skogar gick hennes vandringer i sökandet efter vallkullornas trädristningar. Elina Birkehags fotobok »D for Daughter« synliggör deras glömda sätt att kommunicera.

»Träden är ett levande arkiv«

D FOR DAUGHTER

Elina Birkehag

FÖRLAG Spector Books.

FORMGIVARE Laslo Strong.

TEXTFÖRFATTARE Amelia

Groom, M. Ty, Quinn Latimer,

Meg Miller, Jungmyung Lee,

Matilda Kenttä, Linnea Rutz,

Jennie Tiderman-Österberg.

Det blev som en skattjakt. I fickan hade Elina Birkehag en karta där ristade träd var utmärkta. Initialer, kryss för antal veckor eller korta ord. Allt berättat av unga flickor, vallkullor, när de drev kor, får och getter på skogsbete runt fåbodarna. Ett fåbodliv som pågick från sent 1600-tal fram till tidigt 1900-tal. Med sig hade vallkullorna en liten yxa, gässelyxan, och med den högg de in texter för att markera ut vilställen, där djuren vilade dagtid. Elinas resor till de olika platserna utgick från Östbjörka i Dalarna, där hennes mamma bor i dag. Det var hon som tipsade Elina om att undersöka ristningarna för fem år sedan.

- Jag kände direkt att vallkullornas sätt att kommunicera var intressant. Mina gamla släktingar hade rört sig i dessa marker. Så det var häftigt att hitta den här källan, spåren efter dem, säger Elina.

Hon gick sin första exkursion tillsammans med Rolf Lundkvist som kartlagt vallkullornas trädristningar. Hennes studier i grafisk design på Gerrit Rietveld Akademin för design och fri konst i Amsterdam var då över. Hon kom senare att studera vidare på Kungl. Konsthögskolan.

- Det tog mig lång tid att förstå vad jag ville göra. Jag ville först vara mer i skogen och överblicka mängden, säger hon.

En idé om en bok började dock utkristallisera sig. Elina sökte pengar för projektet och glädjande nog fick hon grönt ljus. Hon valde då att ta studieuppehåll för att under ett år helt ägna sig åt boken. Bokens formgivare Laslo Strong bjöds in att delta i arbetet. Den första av totalt fyra exkursioner gjorde de i mars 2021.

- Det var snö, isigt och svårt att gå med all utrustning. Vi behövde vänta in bättre väder. Nästa resa blev i juni, och då knäckte vi koden lite hur vi

skulle hitta ristningarna, säger Elina och berättar vidare.

- De här vandringarna i skogen hade inte gått att göra ensam. Vi var ofta långt ifrån stigar och vägar, det var tungt att bära allt och leta

i myrmarkerna, dessutom i skogar där det fanns björn.

Elina provade olika tekniker för att dokumentera platserna. Men hon landade i att fotografera träden rakt framifrån med ett 85 mm-objektiv.

- Det är mitt första projekt där jag seriöst har jobbat med fotografi. Så det innebar en process att lära känna kameran också.

I övrigt hade Elina och Laslo med en reflektor för att kunna styra ljuset. Stativet fick bli kvar i bilen, de fokuserade på att få med sig tillräckligt med vatten och mat i stället. De flesta träd som de fann med ristningar var döda.

- Träden är ett levande arkiv, men de är på väg bort. Jag fick tankar som: hur kan jag bevara det, hur kan jag visa att detta fanns?

Bläckan, där vallkullorna skalat bort barken, var deras papper. Det blev en formidé att utgå ifrån. En trädstam per sida. Titeln *D for Daughter* anspelar på hur vallkullorna skrev sina initialer i träden.

- Den första bokstaven står för den första i ristarens förmamn, den andra för ristarens far och den sista, vilken nästan alltid var D, stod för dotter. Så, Anna Eriksdotter blev AED, Britta Andersdotter blev BAD. Titeln kändes för mig självklar.

Hon bjöd in olika textförfattare att skriva ett bidrag till boken. Skogen var en kollektiv plats för skrivande, och nu ville hon sätta deras tankar i dialog med samtida samtal. Dispositionen i boken är inspirerad av hur vallkullornas dagar kan ha sett ut.

- De gick, pausade och gick sedan vidare. Läsaren får gå med i skogen, pausa i mitten och sedan fortsätta vandringen.

Bokens format är valt utifrån att det ska gå att få ut 16 sidor av ett tryckark. Varje tryckark har utfallande bilder i fyrfärg på ena sidan, och tryck i svart färg på den andra. Utöver 112 bilder på trädristningar, återfinns kartor, anteckningar, kol-kalkeringar av trädstammar och andra material. Omslaget visar yxan, själva skrivdonet. Pappersytan är behandlad så att omslaget känns tåligt, som brukligt för en skogspromenad. Förra året kom Elina och förlaget överens om att de skulle distribuera boken. En sista pusselbit innan det var dags för tryck.

- Jag är så glad att boken nu är ett inlägg i historien om vallkullornas trädristningar.

/ ANNA HENRIKSSON

»Det tog mig lång tid att förstå vad jag ville göra. Jag ville först vara mer i skogen och överblicka mängden.«

LARS DAREBERG

kära
aspudden

kjell-åke
andersson

»Kära Aspudden« är fotoboken som tar med oss på en rundvandring i Stockholmsförorten Aspudden som den såg ut för 50 år sedan.

»De kände en jävla stolthet mitt i allting«

KÄRA ASPUDDEN
Kjell-Åke Andersson

FÖRLAG Stockholmia.
FORMGIVARE Anton Hull.
REDAKTÖR Bo Larsson.

»Mina grannar var arbetarklass, hade arbetat i den tunga industrin.«

Boken har en schweizisk bindning, och är alltså öppen i ryggen så att sidorna kan vikas ut ordentligt, vilket var viktigt för fotografen Kjell-Åke Andersson.

– Jag gillar inte när fotoböcker får en böjning på mitten, och då kom formgivaren Anton Hull med idén om den schweiziska bindningen. Det blev mycket bättre, säger han.

Bilderna är från 1970-talet, och visar livet och husen i Aspudden då förorten dominerades av billiga enrummare och många av de boende tillhörde de mindre bemedlade. Boken avslutas med en berättelse från Björn Qvarnström, som levte hela sitt liv i Aspudden och är Kjell-Åkes vän. Omslagsbilden föreställer en kvinna och en man som dansar i sitt vardagsrum. Omslagets gula färg är inspirerad av den brittiske fotografen Martin Parr.

– Han gjorde en fin bok i den färgen, säger Kjell-Åke Andersson.

Kjell-Åke Andersson har arbetat med film under sin karriär, med filmer som *Min store tjocke far* och *Mig äger ingen* och senast tv-serien *Det som göms i snö*. Men han började som fotograf, och 1971–1974 gick han på Christer Strömholms fotoskola.

– Han sa till mig att en fotograf ska ha kameran i armhålan dygnet runt. I princip när man sover också, säger Kjell-Åke Andersson.

Då hade han precis flyttat till Aspudden med sin dåvarande flickvän Gunilla och de fick två döttrar under tiden – Matilda och Amanda.

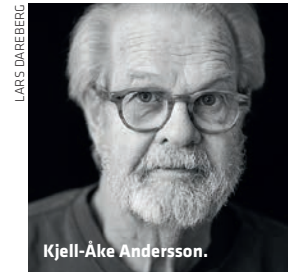
– Då när vi flyttade dit var det ganska nedgången, standarden var låg, vi hade duschen i tvättstugan. Barnfamiljerna flyttade därifrån. De som blev kvar var människor som var lite på fallrepet, säger Kjell-Åke Andersson.

Men där fanns också en otrolig gemenskap och solidaritet.

– Jag umgicks med mina grannar, människor som var omkring 55–60 år gamla, de var förmodligen födda på 1920-talet. De var arbetarklass, hade arbetat i den tunga industrin.

Kjell-Åke kallar dem de sista representanterna för folkhemmet.

– Det var de som hade byggt upp folkhemmet och de kände en jävla stolthet mitt i allting. Det går att se i alla miljöer, på tavlor och fotografier de satte

LARS DAREBERG

Kjell-Åke Andersson.

upp på väggarna, klockor som de ärvt av sina föräldrar. Då fanns en kontinuitet bakåt. Nu när de är döda finns inga kvar, säger han.

Boken är en rundvandring i Aspudden – gator, parkbänkar,

bakgårdar med sovande festprissar, och så finns bilder inifrån hemmen: köksbord med öl, brännvin, askkoppar och de ständigt närvarande katterna. Inte sällan dans och musicerande.

Det fanns ett järngång som är med på många av bilderna, Svenne, Kilas, Ann och Nancy. De brukade ses på ölkaféet Aspen eller hemma hos någon. Kjell-Åke blev skickad till Systembolaget längre ner på Hägerstensvägen.

– Det tog en kvart att gå, det tyckte de var jobbigt så de skickade mig, säger han.

Människorna fascinerade honom och det blev flera hundra bilder till sist. Att det blev en bok berodde på att Kjell-Åke Andersson gick igenom sina arkivlådor och bestämde sig för att digitalisera det han hade på negativ. När han såg bilderna från Aspudden tog han kontakt med Stockholmia, Stockholms stads förlag.

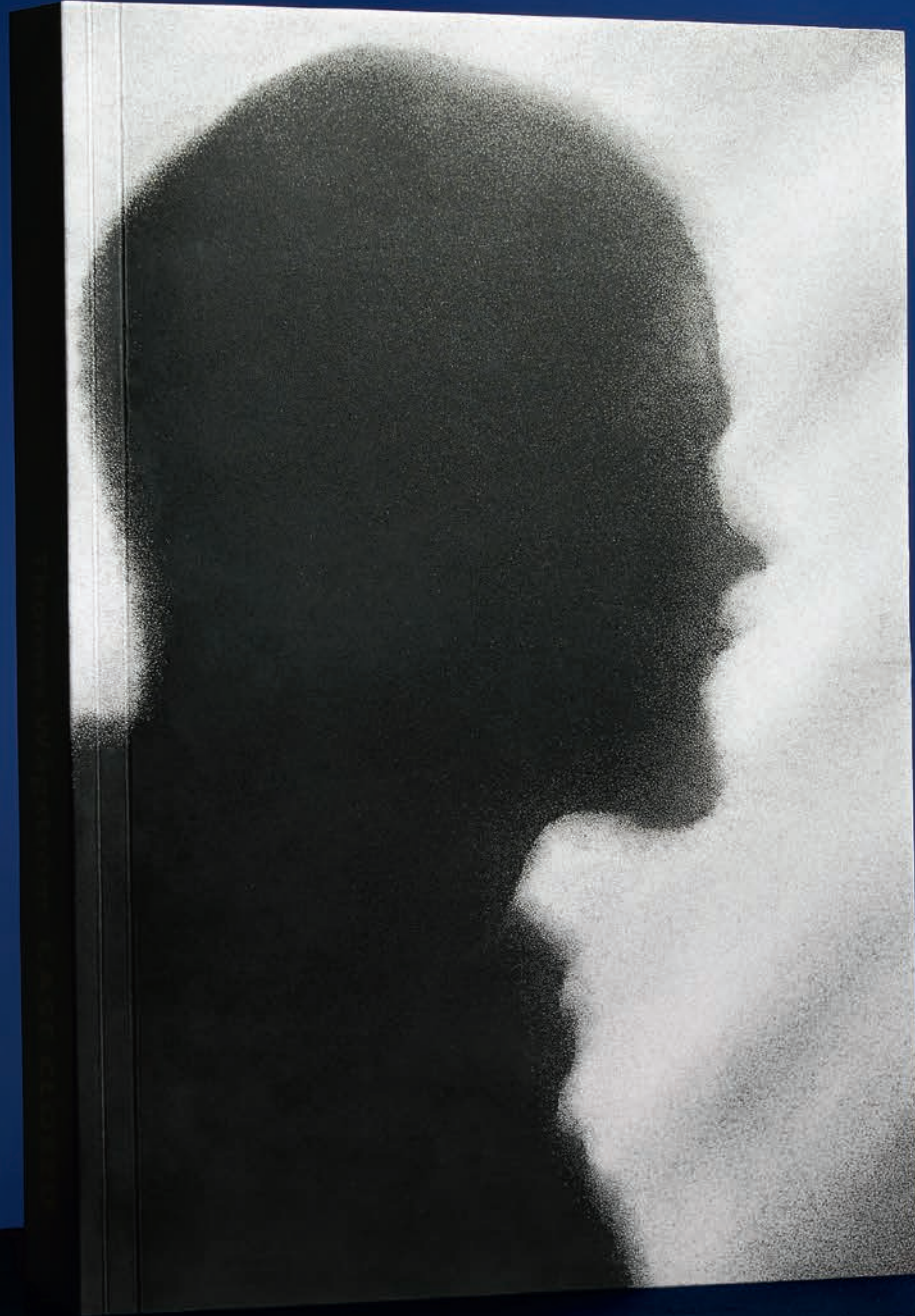
– De ville ge ut boken men hade inga pengar. Fast jag lyckades få stipendier för att finansiera halva boken, säger han.

Några fotografier föreställer Kjell-Åkes egen familj: Gunilla som sover medan den ena dottern leker på golvet, eller en frukost i sängen, te, mackor och utbredda morgontidningar.

– Det blev nästan 20 år i krokarna. 1975 kom det förslag om att riva hela området, men folk protesterade. I stället sanerade de fastigheterna, bara några få revs och ersattes av nybyggen. Runt 1977–1978 var alla i det gamla gänget borta, säger Kjell-Åke.

När han flyttade därifrån på 1990-talet hade många av hyresrätterna redan försvunnit. Helt andra människor flyttade in: de som hade möjlighet att få lån – högutbildad medelklass. Aspudden av i dag är en helt gentrifierad förort, bara ett fåtal hyresrätter finns kvar. I en av dem bor Björn kvar.

/ ANA UDOVICV

I »Case Closed« låter Thomas Wågström sina fotografier mötas på nya sätt. Han ser boken som en berättelse om människans belägenhet på jorden.

»Jag har samma tonläge oavsett vad jag gör«

CASE CLOSED

Thomas Wågström

FÖRLAG Wagstrombooks.

FORMGIVARE Thomas

Wågström.

TEXTFÖRFATTARE Karl Ove

Knausgård, Niclas Östlind.

Vilken utsikt! Medan Thomas Wågström gör kaffe tar jag in den imponerade vyn från etagelägenheten på trettonde våningen. Gröndal, Reimersholme och vattnet däremellan ligger för mina fötter. Perspektivet är ett helt annat än nere på gatan, staden både öppnar sig och blir mer förtätad. Jag inser att många av fotografierna i boken *Case Closed* är tagna härifrån. Med kameran riktad ut från fönstret, upp mot himlen och ner mot marken.

– Vi tar sportfrågorna först! säger han skämtsamt när han kommer med fiket.

Så jag undrar hur det känns att bli nominerad.

– Stort! Framför allt med den här boken som sammanfattar hela mitt konstnärskap. Den innehåller minst ett par fotografier från alla mina tio böcker och flera helt opublicerade bilder. En nominering har betydelse för alla fotoförfattare för det finns bara det här priset och Svensk Bokkonst.

Thomas Wågström har nominerats ett par gånger tidigare, och har i kontrastrika svartvita fotografier skildrat kustjägare och boxare, men även gläntat på tingens gåtfulla existens. Flera av hans böcker är publicerade på etablerade förlag, men *Case Closed* är egenutgiven.

– Jag kände att den här måste jag göra själv, för att inte behöva ångra något när den var klar. Ambitionen har varit att bygga en sammanhållen bildserie, ett flöde utan kapitelindelning som blandar bilder från olika projekt, säger han.

– Det har varit ett väldigt pusslande som man inte kan kräva av en formgivare. Jag har suttit med den här boken i två år. Gjort otaliga dummies, ändrat bildordningen för att ändå upptäcka att det skaver någon annanstans. Bilder har åkt ut och sedan in igen på ett annat ställe. Det har också varit viktigt att få med några jag aldrig visat tidigare.

Hur tänkte du när du började? Fanns det ett specifikt fotografi som allt utgick från?

– *Case Closed* har vuxit fram i en lång process, och egentligen får man backa till 2015 när jag hade utställning på Foto-

grafiska. Det var första gången jag blandade olika projekt, och märkte att det till och med blev bättre att göra så. Det var tre olika serier med tre olika visuella perspektiv. Nerifrån och upp – molnformationerna; uppifrån och ner – platserna på marken nedanför lägenheten; och bakifrån – nackarna.

– I grund och botten handlar det om att jag har samma tonläge oavsett vad jag gör. Att det finns ett kitt mellan alla mina arbeten. En underliggande berättelse om människans belägenhet, vårt predikament på jorden. Det låter väldigt stort och kanske lite högrävande, men det är enda sättet jag kan förklara det på. Och det var det jag tog fasta på.

Det är ju du på omslaget, och inne i boken återkommer du i en annan skuggbild. Kan man se boken som ett slags självporträtt?

– Det är den ju, på sätt och vis. Det handlar om mitt sätt att se på världen, mina grubblerier över det märkliga som kallas för livet. Om du tar boxarna så handlar ju inte de bilderna om boxning, utan mer om ett inätvänt tillstånd. En kamp som försiggår lika mycket på insidan. Jag har alltid varit intresserad av det där bortvända.

Hur hör motiven av moln och utsikter med ganska extrema avstånd ihop med närbilderna av nackar?

– Att ta porträtt bakifrån är också rätt extremt. Nacken är ju en väldigt skör plats, hela livet rinner genom den.

Han tystnar. Och fortsätter:

– Det blev jag påmind om 2009 när min vän fotografen Kenneth Gustavsson bröt nacken och dog till följd av det. Han låg totalförklarad i ett halvår, och då hade jag redan länge tänkt att jag skulle fota nackar.

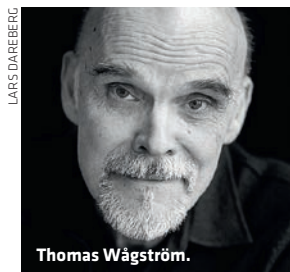
Niclas Östlind skriver i boken att titeln är som ett farväl till fotografien. Men inte har du väl slutat ta bilder?

– Det är mer ett avslut för att kunna börja något nytt. Titeln hänger också ihop med bilderna som spår eller indicier.

– Nu är jag mitt uppe i ett nytt bokprojekt. Det finns absolut en förskjutning i dem, men jag tror ändå att stämningen känns igen. Idén är att göra alla de fyra elementen, och luft har jag ju redan gjort. Nu fotar jag havet, som alltid fascinerat mig. Både min morfar, mormor och mamma är födda på öar i skärgården, så kopplingen fanns redan.

/ MAGNUS BONIS

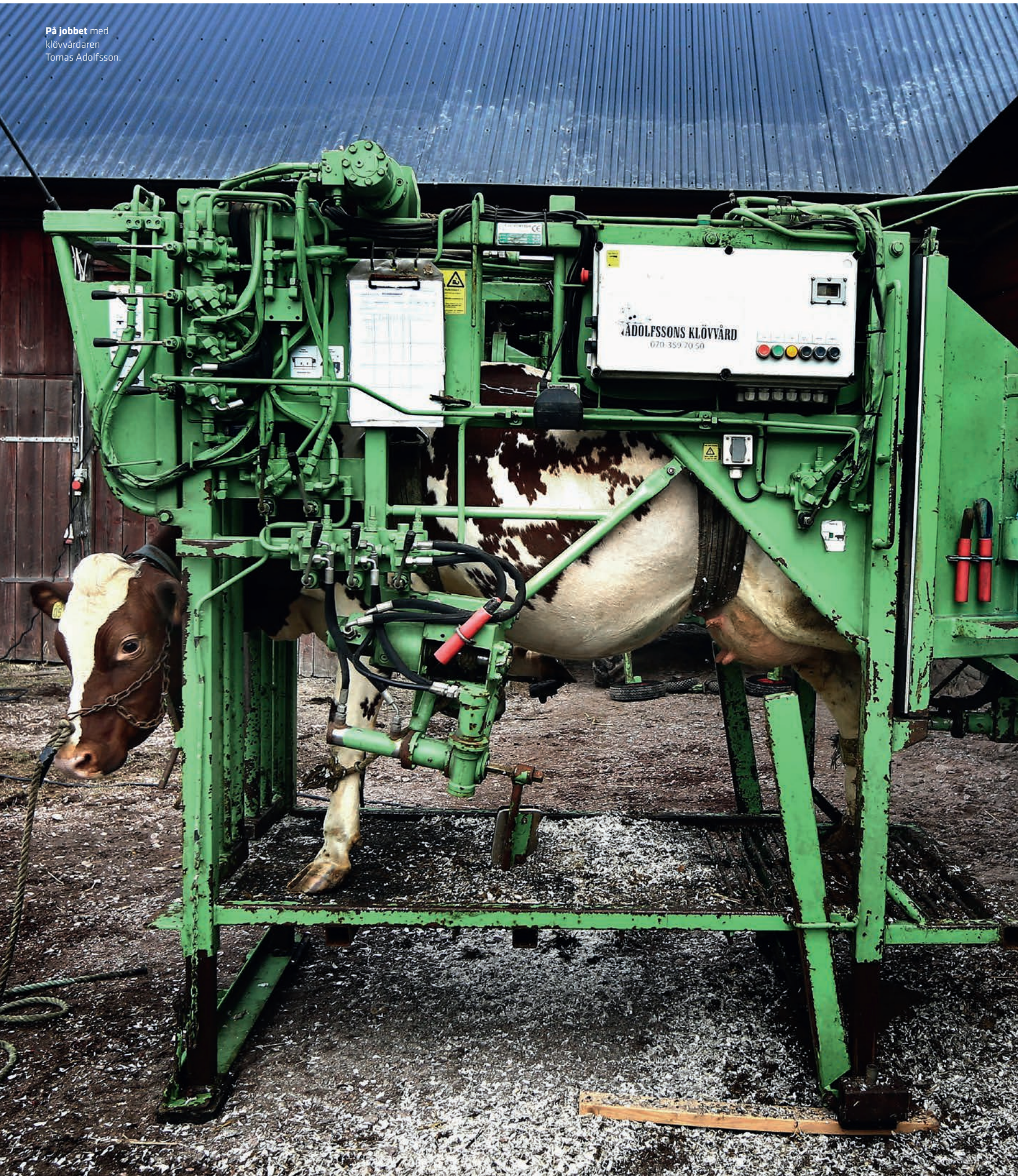
»Jag kände att den här måste jag göra själv, för att inte behöva ångra något när den var klar.«

LARS DAREBERG

Thomas Wågström.

På jobbet med
klövvårdaren
Tomas Adolfsson.

MATS HOLMERTZ

Lokal folklus

Han är pressfotografen som gillar vardagliga händelser och mulet väder. Efter 36 år på tidningen Barometern anser Mats Holmertz att bildjournalistiken är viktigare än någonsin.

TEXT **MALIN GUSTAVSSON**

FOTO **MATS HOLMERTZ & MALIN GUSTAVSSON**

Ett lugn råder på Barometerns redaktion i Kalmar. Morgonmötet är avslutat och dagens arbete är i gång. Medarbetarna vid nyhetsdesken har kontakt med reporterna på lokalredaktionerna och håller koll på omvärlden. I det öppna kontorslandskapet hörs ett tyst sorl. För Mats Holmertz är tidningshuset nästan som ett andra hem. Med undantag för två veckors sjukfrånvaro har han varit här varenda arbetsdag – sedan 1988.

– Jag har alltid tyckt att jobbet varit roligt. Tycker man inte det så syns det direkt, för trötthet och kreativitet går inte ihop, säger han.

Nu ska Mats Holmertz och journalistkollegan Samuel Slättman ut på dagens första jobb. Mats redaktionsbil står som vanligt inbackad på sin plats i garaget, redo att köra i väg när det behövs. Ibland är det snabba »nyhetspuckar« som gäller. Bränder, företagsnedläggningar eller andra stora händelser kan kräva ögonblicksbilder som snabbt ska levereras till det digitala flödet. De flesta andra bildjobben är inplanerade med lite längre framförhållning.

– Jobbet är väldigt fritt. Jag är nog medarbetaren här som är i väg mest. Mycket ska bildsättas och det måste göras på plats, i ur och skur ska bilderna hämtas, säger han.

I journalistik ska bild och text tillsammans berätta storyn för läsaren. Bilderna ska ärligt skildra verkliga händelser och följa de yrkesetiska reglema som gäller för journalistiska bilder. De får inte förvanskas eller manipuleras, däremot får man i efterhand beskära och justera vitbalans och exponering.

– I grund och botten handlar det om att få till en tajt koppling mellan bildernas innehåll och det

Crossfit med baby.

Mats Holmertz
på väg in till
redaktionen.

som artikeln handlar om. Man väljer alltså inte alltid de bilder som man själv tycker är bäst, utan snarare de bilder som tillför mest till artikeln eller reportaget, säger han.

Därför är också samspelet med reportern viktigt. Ibland blir det bilderna som avgör vilka som sedan intervjuas. Men oftast har reportern redan från början önskemål om vilka personer som ska vara framträdande i bilderna.

Som här, i dag. Mats och Samuel har kommit fram till hallen där ett gäng seniorer spelar innebandy. Stämningen är på topp. Laget med de gula västarna lyckas reducera sitt underläge med en enda sekund kvar av matchen. Vid sidan av sargen sitter Mats och skannar av läget, tar några bilder, förflyttar sig lite och väntar sedan en stund på nästa ögonblick att fånga. Numera använder han nästan uteslutande fast optik. På sin Canon R3 är

En våldsamt krasch i Sastamala, Finland, fick illustrera begreppet »sisu«.

det oftast objektiven 24 mm f/1,4 och 100 mm f/2,0 som får jobba.

– Det blir ett bättre kontrastomfång och en vasare skärpa med de fasta gluggarna. Dessutom gör de mig mer kreativ eftersom jag rör mig mer för att hitta rätt vinkel och komposition, säger han.

Bredden på bildjobben är enorm. Nyhetshändelser, egna granskningar som behöver bildsättas, lokala vinklar på aktuella storhändelser, evenemang, sport, nöje och kultur, näringsliv och feature som ofta fokuserar på människors berättelser och livsöden. Mats har rutin och levererar »vad jobbet håller för«. Han ger reporter och redigerare tillräckligt många bilder, med olika innehåll och utsnitt, som kan ge kreativa möjligheter i tidningslayouten eller möjlighet att skapa bildspel på webben. En lugn arbetsdag består ofta av två–tre bildjobb medan en maxdag kan bjuda på fem–sex.

– Det kan vara fyra jobb mellan klockan 9 och 12 och då måste man kunna fixa det.

Ljuset är alltid det första han kollar när han kommer till en ny plats, och hur han ska få till lugna bakgrunder.

– Och utomhus letar jag alltid efter skugga. Man är lite störd så, man vill ju jämt att det ska vara mulet när man jobbar, säger Mats skämtsamt.

Att möta människor är det som Mats tycker är bland det bästa med jobbet. Han gillar också när det dyker upp jobb som han aldrig gjort förut.

– Jag minns att jag fotade en kille som byggt om en frysbox till ett isbadkar. Det var kul, det är inte alla som sitter hemma och badar i frysen. Men jag är också svag för det vardagliga, gärna med ett inslag av humor. Man behöver inte åka till andra sidan jorden för att ta bra bilder, man kan göra mycket där man är.

»Man är lite störd så, man vill ju jämt att det ska vara mulet när man jobbar.«

Här fikar innebandygänget efter träningen.

Inebandyhallen är träningspasset klart och spelarna avslutar nu träffen med en gemensam fika. Bilderna är hämtade och intervjuerna gjorda. Vi beger oss tillbaka till Mats näst viktigaste redskap, efter kamera och objektiv – bilen. Den hjälper honom att komma till de platser, händelser och människor som ska fångas på bild.

»Ibland känns det som om jag har varit inne i nästan vartenda hus.«

Mats har räknat ut att han genom åren kört nästan fyra varv runt jorden – fast här i Barometerns bevakningsområde.

Huvudredaktionen ligger i Kalmar men tidningens spridningsområde är stort, cirka tio mil från norr till söder och därtill uppemot sju–åtta mil inåt landet, plus hela Öland.

– Ibland känns det som om jag har varit inne i nästan vartenda hus. Överallt har man minnen från vad man gjort däromkring tidigare – i den skogen jagade vi bankrånare under en polisjakt, på den gatan gjorde vi ett reportage om de skadade husen.

Sedan några år tillbaka har Mats den enda renodlade fotoaftjänsten på redaktionen. Men det är fler som bidrar med bild. Kollegorna kombinerar dock fotograferandet med andra roller, som grafiker, filmare eller skribent.

MALIN GUSTAVSSON

MATS HOLMERTZ

HEMSIDA Barometern.se
BOR På landsbygden söder om Kalmar.
UTBILDNING Gamleby fotoskola.
ÅR I YRKET 38 år.

MALIN GUSTAVSSON

Nils Forsberg, till vänster, är ett riktigt Kalmar HC-fan.

»Vi jobbar stenhårt för att fånga framtidens läsare.«

- När det gäller bildjournalistiken ligger vi långt fram för att vara en landsortstidning. När andra har avvecklat bilden har vi utvecklat den, säger han.

De senaste åren har många tidningar brottats med tuffa neddragningar, samtidigt som de mest trogna prenumeranterna blir allt äldre. Mats beskriver situationen som ett stälbad, tuffare nu än någonsin tidigare. Och avgörande för tidningarnas framtid. Han tror att bildjournalistiken spelar en viktig roll i den stora utmaningen att nå den yngre generationen och locka nya prenumeranter.

- Vi jobbar stenhårt för att fånga framtidens läsare. I dag är det många unga som inte alls tar del av nyheter. Vi måste visa att det finns en viktigare och mer sann värld, utanför sociala medier-plattformarna, säger han.

- Människor konsumerar ju också otroliga mängder bilder i dag, många är också väldigt fotointresserade. Det ställer krav på oss, tidningen måste ha bilder av hög kvalitet. Det är också en anledning till att bildjournalistiken är så viktig, fortsätter han.

I backspegeln har det hänt oerhört mycket sedan Mats började på Barometern. Då hade redaktionen fem fotograftjänster och allting fotograferades analogt. 2002 gick tidningen över till ett helt digitalt flöde.

- När man tittar tillbaka på sina bilder från den tiden så ser man hur dålig kvaliteten var. Det går

inte att jämföra med i dag. Och med facit i hand hade man inte behövt ha så bråttom. Men det var ju så då, det blev hajpat och alla ville gå från film till digitalt. Och det fanns ju stora pengar för redaktionerna att tjäna också, det var dyrt med film.

Under åren har han och de andra fotograferna samlat ihop ett gediget tidsdokument. Nutidshistoria som skildras genom bilder från aktuella nyhetshändelser, människor, platser och skeenden.

- Jag säger som min fotolärare sa till oss på utbildningen: »I dag är era bilder inte ett skit värda, men om 100 år hänger de på museum.« Det ligger något i det. I dag lever bilderna ett dygn och i det avseendet är de inte så mycket värda. Men om man i framtiden vill kika tillbaka, då kommer de vara betydelsefulla.

Innan han går i pension om fem år är planen att avsätta några veckor för att gå igenom många av bilderna från sitt långa yrkesliv. Arvet från 80- och 90-talen finns kvar, något misshandlade som Mats beskriver det, i hundratals negativpärmar i tidningshuset. Från början av 2000-talet har han alla sina bilder samlade i ett eget digitalt arkiv.

- Det är roligt att se hur miljöer förändrats, men även mode, frisyrier, bilar och platser ... Och med lite distans kan man också se att jag blivit en betydligt bättre fotograf med tiden, säger Mats. 📷

»Såsom döden förlänger skrattet«, 1992 av Annika Elisabeth von Hausswolff.

Säg cheese?

Att le eller inte le – det är frågan. För den som vill framstå som seriös och duglig gäller det att knipa igen. Men det allvarliga ansiktet säljer inte lika många tidningar som det glada. Leendets historia framför kameran har även med skönhetsrender, tandvård och teknik att göra.

TEXT **JONNA DAGLIDEN HUNT**

I en studio i centrala Stockholm smattrar blixten. Framför den nedrullade fonden står en svensk sångare. Hennes aura, som är bestämd och hård, mjukas upp med en fluffig jacka i pastellfärg.

– Kan vi få ett leende? Det är jag som i egenskap av redaktör uppmanar henne att se lite gladare ut. Vi är här för att fotografera en omslagsintervju och tidningen kräver att hon ska le.

– Nej, jag ler inte på beställning, svarar hon.

Stajlisten och jag försöker lätta upp stämningen, men inget fungerar.

– Okej, men då blir det inget omslag.

– Okej, svarar hon.

Scenen utspelar sig för mer än tio år sedan. Då krävdes det att kvinnorna vi skulle porträttera på omslaget skulle le, och det var högst ovanligt att någon vägrade. Den här gången fick vi byta omslagsbild till ett av modejobben i tidningen där modeller betalades för att le. Förklaringen vi fick från den ansvariga utgivaren var att leenden sålde magasin.

Leenden på bild tycks vara en laddad fråga. För mig, och förmodligen många andra, började det med en skojfrisk skolfotograf i grundskolan som uppmanade oss barn i klassen att se glada ut. Han tyckte agera både clown och fotograf i ett. Det var som om det var ett misslyckande om leendet och

skrattet inte hade infunnit sig när kuvertet sedan dök upp i brevlådan.

För den amerikanska fotografen Sam Wood, som har beskrivit sina tankar om just detta i en artikel på Medium, skapade dessa fototillfällen närmast ångest. »Det var min tur att fotas. Fotografen försökte desperat få fram ett leende från mig: »Kom igen nu, le för din bild!« Jag hatade det, jag hatade det verkligen«, beskriver han. »Jag fokuserade på min mun och försökte komma ihåg hur man ler. Muskelnerna i mitt ansikte verkade plötsligt främmande.« Han ställer också frågan: Varför förväntas vi le som maskiner?

Trots att förväntan på barn att se glada ut helt klart är större än på vuxna, är det något med leendet

även i vuxen ålder som har följt med mig. Att vara gift med en porträttfotograf har satt sina spår. Trots att han ofta lyckas få fram naturliga leenden (på alla andra utom mig), säger han att han inte gillar leenden på bild. För honom sitter leendet i ögonen, snarare än i munnen.

– Jag föredrar ett mer naturligt uttryck och inte påklustrat. Jag tycker att ett leende ofta maskerar den verkliga personligheten, säger han när jag ber honom förklara.

Leenden på bild genom historien är något som har analyserats flitigt. En studie av historikern Christina Kotchemidova på University of California visar utvecklingen av fotografi från 1800-talets början till nutid. I motsats till 1800-talets annars mer allvarsamma uttryck var leenden endast karaktäristiskt för de lägre klasserna »bönder, fyllon, barn och enfaldiga«. Kotchemidova beskriver även hur etiketter från förr krävde att munnen skulle kontrolleras noggrant och att dåvarande skönhetsnormer krävde en liten mun.

I och med utvecklandet av snabba kamer Slutare och framväxten av kändiskulturen och

bättre tandvård blev det mer okej att le på bild. Medan långvarig posering under fotografiets tidiga dagar gjorde det svårt att upprätthålla ett leende framför kameran, började människor säga »cheese« med accelerationen av klicket från kameran för att efterlikna filmstjärnor, beskriver studien.

Enligt Niclas Östlind, doktor i fotografi vid HDK-Valand, finns förebilderna för fotografisk gestaltning i måleriet.

– Det är inte lätt att avbilda skrattande människor. Om man tittar på porträtten som görs inom måleriet från renässansen och framåt är människor ganska samlade. Det var den typen av bilder som man hade som förlagor för de tidiga fotografierna. Men det fanns ju också en teknisk dimension. Det var att exponeringstiden var lång – människor var tvungna att sitta väldigt stilla, utan att vare sig blinka eller le, för att det inte skulle bli oskarpt. Så var det ända fram till 1870-talet, kanske till och med 1890-talet, innan det förändrades. Det är nästan 50 år med fotografi. Det är klart att det etablerar sig konventioner, säger han.

I och med Kodakkamerornas framkomst under 1900-talet förändrades sättet att fotografera. Nu fick amatörerna en helt annan möjlighet att fånga sin vardag.

– Kodaks slogan var »You press the button, we do the rest«. När människor började fotografera nära och kära ser man att det uppslupna får ett helt annat värde och en annan möjlighet.

Spolar man fram bandet till 2024 tycks leenden på bild bestå av två grupper, i ena gruppen det mer uppslupna fotograferandet på sociala medier (som ersatt familjealbumet), i den andra ett mer seriöst och professionellt gestaltande.

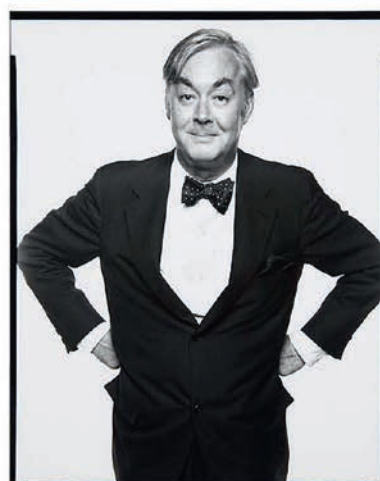
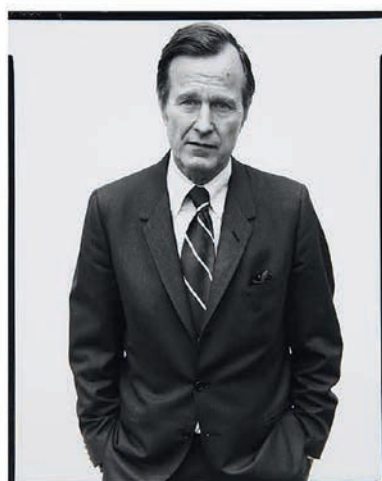
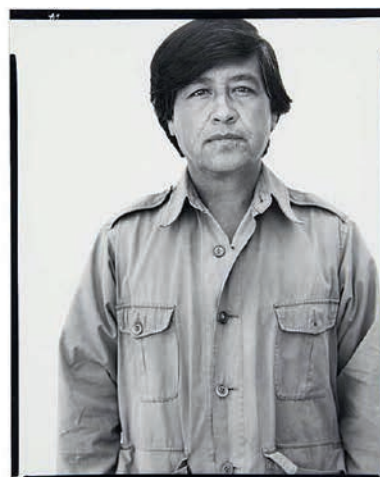
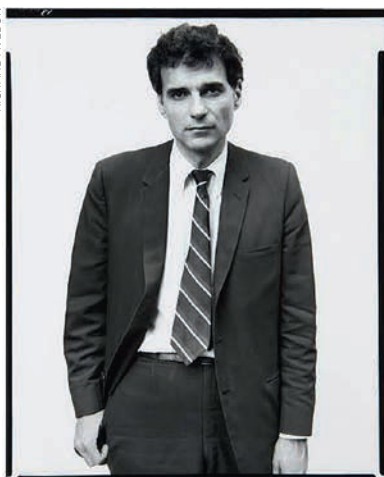
Enligt Niclas Östlind finns det olika förklaringar till hur människor gestaltas på bild. Genom porträttfotografins historia finns det exempel på hur leenden och skratt visat sig vara en jättestyrka, och en känsla av att man är tillfreds.

– Det fanns perioder när det hurtfriska dominerade. Det har också varit geografiskt kopplat, och är något som hänger kvar. Jag tänker på Göteborg, att det funnits en idé historiskt om goa och glada göteborgare. Då kan skrattet och den synbara glädjen vara något viktigt.

Men det finns även exempel på hur tiden påverkar fotografien åt ett mer seriöst håll. Här spelar även roller stor roll, menar Niclas Östlind.

– Om det inte finns mycket att skratta åt eller om det finns en tyngd i samhällsutvecklingen och

RICHARD AVEDON

Richard Avedons
»The Family« från 1976.

»Det fanns perioder

när det hurtfriska dominerade. Det har också varit geografiskt kopplat, och är något som hänger kvar.«

ANNIKA ELISABETH VON HAUSSWOLFF

Annika Elisabeth von Hausswolffs författarporträtt på poeten Leon Jaskoviak Åstrand, 2021.

CHARLES DARWIN OM LEENDEN

Spana in Charles Darwins tredje bok i evolutions-trilogin »The Expressions of the emotions in man and animals« (1872).

Darwin gick emot den rådande uppfattningen att människans ansiktsmuskler var gudomligt skapade för att uttrycka unika mänskliga känslor. Istället ville han bevisa att människors och djurs inre känsloliv manifesteras på samma sätt.

den historiska situationen, kan det påverka. Sedan tror jag att offentliga personer blir mer och mer medietränade och stajlade. Då tror jag att man vill framstå som seriös och duglig, säger Östlind, och nämner Richard Avedons serie *The Family* från 1976 där han fotograferade etablissemangen i den amerikanska politiken, näringslivet och medier.

– Jag tror inte att det är en enda som ler på bilderna och det är ganska många porträtt. I stället prioriteras att uppfattas som seriös, allvarlig, eftertänksam och klok.

I takt med att AI gör intåg, menar Niclas Östlind också att det »genuina« uttrycket kan komma att ta fäste. Det seriösa kan då bli mer framträdande.

– När man ser AI-bilder är det ofta något med uttrycket som är väldigt spöklikt. Autenticitet kommer att bli ännu viktigare. Skräck vid fotograferingstillfällen är sällan spontant. Det kan bli lite framtvingat och inte så naturligt. Då kan det seriösa bli det som anses mer äkta.

Med det sagt, menar Östlind att det finns de som lyckas le och skapa den där värmen utan att öppna

munnen. Kanske är det nu, i kontrast till AI, som det blir ännu viktigare att kunna le på andra sätt?

– Blicken spelar en jättestor roll. Och det där är ju lite magiskt om man tänker på vad det beror på. Hur kan man le med ögonen? frågar sig Niclas Östlind.

På ett hotell i centrala Stockholm fastnar jag för ett svartvitt porträtt på en kvinna som sitter på en säng. Jag funderar på om det döljer sig ett litet leende när hon tittar in i kameran trots att munnen är stängd. Fotografen som tagit bilden heter Cato Lein och utställningen visar några av alla de bilder han har tagit sedan mitten av 1990-talet.

– Jag lever med min kamera och har gjort det de senaste 45 åren. Det är fortfarande lika självklart och naturligt att ha den med, jag vet aldrig vem jag träffar på eller vilken situation jag hamnar i, beskriver han.

Hans förhållningssätt till kameran har dock förändrats med åren. Från att varit en väldigt sökande

Till vänster:

Två författarporträtt tagna av Cato Lein. Herta Müller är allvarlig, Siri Hustvedt ler.

Till höger:

»Portrait Theory« av Annika Elisabeth von Hausswolff, 2013.

fotograf, utan att veta vad han ville, kan han i dag luta sig mot sin erfarenhet och kunskap som vuxit med åren. Komposition, form och rörelse sitter i ryggmärgen. Det handlar om att befinna sig exakt i nuet, eller gärna ett litet steg före. Under många år fotograferade han författare, en grupp som kanske inte är mest kända för att le på bild.

För Cato Lein handlar det om att lyckas fånga människans inre.

– Jag tror inte det spelar någon roll att det är författare. En bild på vokalisterna i Rammstein kan också vara väldigt allvarlig. Se på fotografierna Arnold Newman, Irving Penn, Richard Avedon och Anton Corbijn, alla har de något slags allvar över sig. Det handlar mer om att fånga själen hos en person. Jag tror att det är det som man söker efter, säger han och beskriver att han dras till en mix mellan tomhet och närvaro hos personen han ska porträttera.

– 70 procent av tiden jag är med dem jag ska porträttera handlar ju om samtal och vem den här personen är. Det handlar om att läsa av, man är som en psykolog. Man ligger ett eller två steg före den här personen. Man driver personen till något som man kanske inte vet om. Och då försöker jag fånga just det där allvaret. Det kan finnas en glöd i ögonen utan att personen visar sina tänder eller gapskrattar. Det är där jag fastnar när jag går igenom bilderna. Det är det allvarliga.

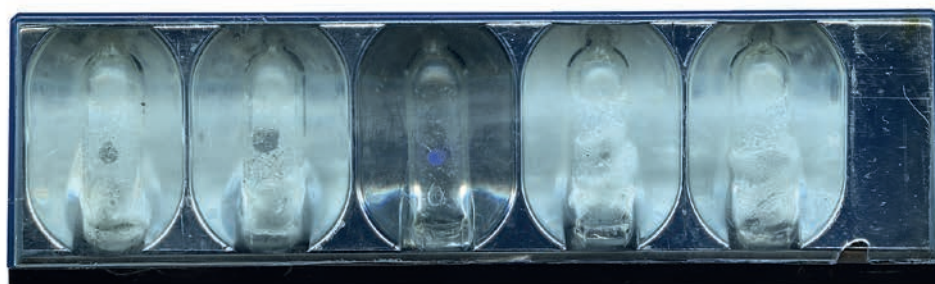
Cato Lein minns specifikt två tillfällen när den där glöden infunnit sig. Det ena med den rumänsktyska författaren Herta Müller 2008 (som fick Nobelpriset i litteratur ett år senare). Det var svårt att komma nära henne under fototillfället. Tricket blev att gå ut och röka.

– Då tog jag bilder ute, men hon fick hålla ciggen bakom ryggen. Och det ser man tydligt i det som gör bilden, det är hela hennes kroppshållning. Och att hon just då fick den här otroligt starka blicken som jag letade efter.

Det andra tillfället var med den amerikansk-norska författaren Siri Hustvedt 2004. Det här är ett av få tillfällen när någon skrattar i hans bilder.

– Skrattet var så innerligt. Det var inte ett hysteriskt skratt, det var bara ett gott skratt, minns han tillbaka.

För Annika Elisabeth von Hausswolff, konstnär, fotograf och professor i fotografi på HDK-Valand, handlar uttrycket på bilden även om identitet. I många av hennes konstverk suddar hon medvetet ut ansiktsuttryck på de modeller som deltar.

– Det är rätt avskalat för att det inte ska bli anekdotiskt, för att man inte ska stå där och försöka identifiera sig, vare sig med figurer eller plats. Jag tror möjligen att det är lättare att fantisera kring en mer obestämd plats och en obestämd figur, säger hon.

»**Ett kranium** har ett ständigt grin i sig. Det flinar alltid. Det är det eviga flinet.»

I hennes självporträtt däremot visar hon gärna upp sitt ansikte. Hon beskriver särskilt ett med titeln *Såsom döden förlänger skrattet* som visar hennes mun uppspärрад så till den grad att det skapar associationer till kraniet.

– Ett kranium har ett ständigt grin i sig. Det flinar alltid. Det är det eviga flinet på något sätt, säger hon.

Kanske är det där svaret ligger. Leendet blottar vilka vi är som människor, på djupet. Snarare än att vara kopplat till något ytligt, är kanske leendet det mest privata vi har. Niclas Östlind är inne på samma bana.

– Kanske är det så att man blottar sig på ett helt annat sätt om man ler? Man ger ifrån sig något av sitt privata eller något som är lite off guard. Då blir det stramare uttrycket som en sköld.

Kanske är det också därför skolfotograferingen etsat sig fast i mitt och många andras minne. Annika Elisabeth von Hausswolff kopplar också en av de mest rörande bilder hon sett till en liknande situation.

– Det var när min son var liten, kanske två, tre år. Vi bodde i Berlin. Han hade börjat på ett dagis och kunde inte så bra tyska. Då uppstod det en sådan här dagis-fotosituation där han skulle ta ett porträtt. Han ser otroligt allvarlig ut på bilden. Och då tänker man, undrar vilket humör han var på. Men så tittade jag lite närmare, för jag fick den digitalt och kunde zooma in lite. Så får jag syn på en liten tår som rinner ned längs kinden. Han var så himla obekvämt i den situationen. Han kunde ju samtidigt inte vägra, för så mycket mod hade han inte. Han såg ut som ett litet gråtande barn. Han ville verkligen inte le. ❏

»Jag raderade de högupplösta filerna«

Lena Granefelt fotograferade världskända ballerinan Anneli Alhanko och stämningen var på topp. Men raderade filer och en obetänksam publicering fick stjärnan att känna sig sviken.

Lena Granefelt som nuförtiden fotograferar mycket växtlighet och odling har alltid uppskattat att vara utomhus när hon fotograferar. Därför blev hon glad när hon fick uppdrag för Bonniers inredningsmagasin Sköna hem att ta bilderna till tidningens tema »mina älskingsställen«, ett reportage där hälften av fotografierna kommer från en känd persons hem, medan andra hälften föreställer deras favoritplatser.

– För mig har det alltid varit mest spännande att fotografera verkligheten, så jag tyckte att det var roligt att få porträttera människor utomhus, säger hon.

Bonnier var också en viktig uppdragsgivare för Lena Granefelt då, och 2007 fick hon uppdraget att fotografera balettdansösen Anneli Alhanko – texten skulle skrivas av journalisten Ingvar von Malmborg. Samarbetet fungerade bra.

– Det var nästan så att vi blev väldigt förtjusta i varandra alla tre, för vi hade så roligt, säger Lena Granefelt.

Hon beskriver Anneli Alhanko som en elegant, förtjusande person med en unik livsberättelse. De möttes vid två tillfällen, först för att ta bilderna till hemmet, och sedan för att resa runt och fotografera hennes favoritplatser.

– Vi åkte verkligen runt överallt, bland annat till Gripsholms slott, Drottningholmsteatern och Operan. Och hade jättekul. Vi bondade verkligen och pratade till och med om att göra en bok ihop, säger hon.

Efteråt levererade hon bilderna till Sköna hem, lågupplösta, för att de skulle kunna välja bilder. Publiceringstiden för månadsmagasin är lång – bilderna kan vara tagna ett år innan de ska publiceras – så det dröjde innan de berättade vilka de ville ha.

– Innan de hörde av sig skulle jag åka till Tokyo på ett jobb. Det var under en period när jag hade småbarn hemma, allt i livet var lite rörigt, säger Lena Granefelt.

Sista kvällen innan hon skulle åka insåg hon att hon saknade hårddiskar

att spara bilder på och började därför tömma de hon hade för att få plats med bilderna från Tokyo.

– Så ser jag, här ligger bilderna med Anneli Alhanko – på två olika hårddiskar. Ja, men då så, jag har gjort dubbel backup. Så jag kan tömma den ena, tänkte jag.

Men hon kontrollerade aldrig att alla bilderna fanns på hårddisken, både bilderna från Anneli Alhankos hem och från hennes älskingsställen. I själva verket raderade hon bilderna från favoritplatserna.

Det var först när de mejlade från Sköna hem och skrev »jättefint jobb, här är de bilder som vi vill ha« som hon upptäckte vad som hänt.

– Jag hittade de lågupplösta bilderna, men inte de högupplösta. Jag insåg att jag måste ha raderat dem och blev helt förtvivlad, säger Lena Granefelt.

Hon hörde av sig till chefredaktören som bestämde sig för att ha med reportaget ändå, utan älskingsställen. Lena förstod inte varför de valde att göra så.

LENA GRANEFELT
GÖR Reportage, böcker
och utställningar.
BOR Stockholm.
HEMSIDA
lenagranefelt.com

Lena Granefelt fick en ny chans att porträttera Anneli Alhanko.

– Men något kändes fel direkt. »Vi måste nog ringa och kolla det med Anneli Alhanko först«, sa jag, men det viftades bort.

Lena ville inte bråka, eftersom det var hon som hade gjort fel. Hela julen gick hon med känslan av att det inte var bra, men hon sa inget. Hon tyckte att hon hade gjort bort sig tillräckligt. Hon tänkte ringa till Anneli Alhanko och berätta hur tidningen tänkt göra, men blev avrättad av chefredaktören.

– När tidningen sedan kom ut, och Anneli Alhanko fick se att det bara

var bilder från hennes hem, kände hon sig sviken. Hon ringde mig och sa att hon aldrig hade ställt upp på ett reportage som bara var inredningsreportage. Så jag hade rätt i min magkänsla, säger Lena.

Lena bad om ursäkt och berättade vad som hänt, men Anneli Alhanko var ändå sårad, hon sa att hon känt förtroende för Lena. Det hela slutade med att Sköna hem skickade stora blombuketter samt lovade att gottgöra – genom att ta bilder med bara hennes älsklingsställen.

– Det blev första och enda gången som den tidningen hade ett jobb som handlade om Anneli Alhankos Stockholm, ett reportage som inte hade något med inredning eller vackra hem att göra. Och det fick jag fotografera helt gratis, säger Lena.

Den här gången var stämningen inte alls lika mysig. Lena beskriver det som att ballerinan inte var otrevlig – men hon visade tydligt att hon inte var någon man körde med.

– Det var bara att vara proffsig och trevlig. Det var en tuff läxa. Men det

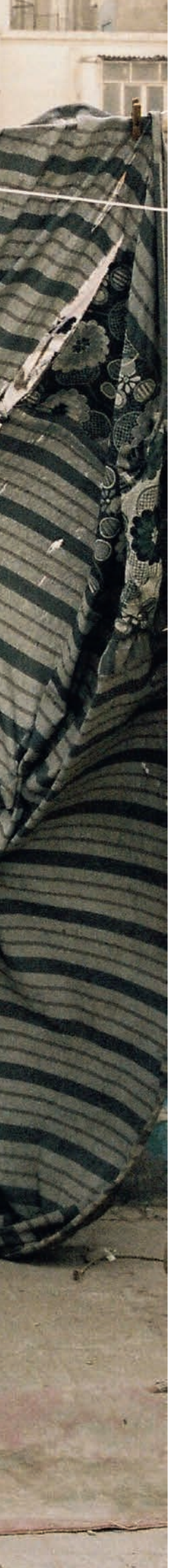
jag lärde mig av det här var att inte vika ner mig så som jag gjorde för chefredaktören. Jag hade kunnat säga: nej, det går inte att ha med detta i tidningen utan bilderna på hennes Stockholm, säger Lena.

I efterhand kan hon tänka att det är konstigt att det inte har hänt fler gånger att bilder raderats, hårddiskar kraschat eller råkat tömmas, då det bara är några knapptryck bort.

– I dag är det ändå bättre, när molnet finns, säger hon.

/ ANA UDOVIC

MOHAMED SHERIF

Fotografen Xenia Nikolskaya är sedan 2003 verksam i Kairo, Egypten, där hon undervisar i fotografi. Här tecknar hon både den egyptiska fotografins historia och samtalar med fyra samtida egyptiska bildskapare.

TEXT **XENIA NIKOLSKAYA** ÖVERSÄTTNING FRÅN ENGELSKA **ULRIKA CARLSSON**

FOTO **HEBA KHAMIS, IBRAHIM AHMED, NADIA MOUNIER, MOHAMED SHERIF**

Egyptiskt fotografi

Fotografins historia är tätt sammanflätad med Egyptens. Fotografi som medium skulle förmodligen inte ha utvecklats i den riktning det gjorde om det inte varit för arkeologi och masssturism, två företeelser som uppstod och utvecklades starkt i länder som Egypten. Detta innebar att det var utländska fotografer som dominerade den lokala egyptiska fotoscenen i början av 1900-talet.

Först under 1920-talet, i och med den egyptiska nationalistiska rörelsen, blev fotografi mer »egyptisk« i form av bilder i tidskrifter, id-foton och beställningsporträtt.

1938 satte den berömda surrealistiska konstnärgruppen Art et Liberté Egypten på den konst- och fotografihistoriska världskartan. Och andra världskriget innebar en helt ny marknad för studioporträttfotografer som exempelvis Van Leo och Armand. Merparten av deras klientel var soldater och officerare från den allierade armén som ville ha porträtt de kunde skicka hem till familjen. Så småningom tog film- och underhållningsindustrin över.

Efter revolutionen 1952 fick den dokumentära fotografien i Egypten ett slags renässans. Journalistik och nationalistisk propaganda genererade flera

intressanta dokumentärprojekt om till exempel bygget av Aswan-dammen och Nubiens nedgång och fall (av Abdul Fattah Eid Nubias). Hassan Diab och Farouk Ibrahims krönikor om de egyptiska presidenterna är också nämnvärda.

Men under 1980–90-talen förlorade detta som måste sägas vara en av världens mest fotograferade land sin fotogeniska dragningskraft. Från min första resa till Kairo 2003 minns jag fotoateljéer där man kunde få sitt porträtt taget mot en intrikat bakgrund, men jag såg aldrig egyptier själva ta bilder på gatorna. Så sent som 2010 var kameror ett attribut som utmärkte utländska turister och korrespondenter. Och även om de egyptiska fotograferna Randa Shaath och Yasser Alwan arbetade med långsiktiga dokumentärprojekt byggde de likt de flesta andra fotografer sina karriärer utomlands och tog sin tillflykt till konstfotografen: Nabil Boutros, Youssef Nabil, Heba Farid, Lara Baladi, och Maha Maamoun ställdes ut vitt och brett på gallerier och museer utanför hemlandet.

Vårt nya sekel bjöd på ny, enklare och billigare teknik och förvandlade människor världen över till vardagsfotografer, så även i Egypten. Sociala medier, som är oerhört populära i Mellanöstern och särskilt i Egypten med sin unga befolkning (75 % är

← **Mohamed Sherif** vill visa upp vanliga människor som hjältar.

ngre än 35 år), ger stora grupper enorma plattformar för sina egna visuella och fotografiska uttryck.

Och den nya generationen egyptiska fotografer kommer att få ännu fler möjligheter om den egyptiska regeringens nuvarande storsatsning på utbildning fortsätter. Nu senast har Brittiska universitetet i Kairo, i partnerskap med Manchester Metropolitan University, börjat erbjuda en grundexamen i fotografi, och Coventry University i Kairo kommer att göra likadant från och med september 2024.

Den arabiska våren, då president Mubarak störtades i januari 2011, gav också nytt bränsle och energi till egyptisk fotografi. Som det brukar sägas är det som är dåligt för människor bra för fotografen: kommunism, krig, rökning och så vidare.

Socialt engagemang och viljan att bära vittnesmål om samtiden banade väg för en ny generation egyptiska fotografer som stöddes av flera fotoinitiativ. Med hjälp av program som Arab Documentary Photography Program och dess koppling till Danmarks Medie- och journalisthögskola har många unga egyptiska fotografer – Eman Helal, Roger Anis, Mohamed Mahdy, Bassam Ihab bland andra – upptäckts och kommit upp på den internationella scenen.

Heba Khamis kommer ursprungligen från Alexandria, har studerat måleri på Alexandrias universitet samt tagit en examen från Danmarks Medie- och journalisthögskola. Jag samtalande med henne på Amerikanska universitetet i Kairo på det gamla campuset intill det legendariska Tahrirtorget. **Varför slutade du med måleri och började med fotografi?**

– En dag visste jag plötsligt inte vad det var jag egentligen höll på med. Jag vaknade och raderade alla mina fotografier och skar sönder alla mina målningar. Jag ville ta reda på hur jag skulle känna när de alla försvunnit. Jag har inte saknat mina målningar, men det blev ett enormt huvudbry att försöka återställa mina fotografier.

Hur jag ser på mig själv förändras ständigt. Jag är fotograf, forskare, visuell berättare och dokumentärfotograf. Vad man kallar sig själv avgör vad publiken förväntar sig. Säger jag att jag är journalist förväntar sig folk att mina bilder är »sanna« utan manipulation eller ens beskärning. Om jag säger att jag är dokumentärfotograf förväntar de sig ett visst slags narrativ, men bara med fotografi. »Visuellt berättande« kan ta sig fler uttryck – man kan lägga till teckningar, till exempel. Men för mig kändes det inte tillräckligt.

Jag anser att man alltid skapar en berättelse för två parter: dem vars historia man berättar och så publiken som ska ta emot den. Hur bygger man en bro mellan dessa två grupper som aldrig kommer att mötas om inte en berättare berättar historien? Men just nu arbetar jag på uppdrag och har börjat studera konstterapi. Jag testar olika möjligheter och medier. Kanske skulle en podcast vara ett bra alternativ eftersom man får höra berättelsen direkt från personen.

Ser du dig själv som en egyptisk fotograf/berättare, och i så fall, vad utmärker det egyptiska? Och hur har Europa förändrat dig?

– I Danmark bygger man berättelser på ett väldigt annorlunda sätt jämfört med här. Man måste

HEBA KHAMIS

INSTAGRAM

@hebakhamis

BOR Alexandria.

ARBETAR MED

Konstterapi.

»I Danmark bygger man berättelser på ett väldigt annorlunda sätt jämfört med här.«

↑ Heba Khamis: »Black Birds«.

hitta en inre drift hos sig själv att berätta, en verklig koppling till ämnet. Inom den tyska skolan ägnar man sig åt dokumentärer rätt och slätt. Ens utbildning påverkar hur man ser saker, så jag skulle inte säga att jag bara är egyptier. För mig är fotografi inte något objektivt men inte heller subjektivt, utan personligt. Varför gör jag som jag gör och du som du gör? På grund av våra trauman, våra erfarenheter och vår uppväxt. Det är en berättares intryck av vad han eller hon ser och hör - deras intryck från livet, inte linsen.

Finns det någon typisk och särskild »egyptisk« fotografi enligt dig?

– Jag skulle säga fotografierna från revolutionen 2011. I dem känner man energi och liv. Nu har den politiska situationen förändrats, det händer inte mycket och vi försöker navigera vad och hur vi ska fotografera för att inte bli för politiska, så att vi inte riskerar att bli arresterade, men ändå kan berätta historier. Av den anledningen har fotografien skiftat från nyheter och det dokumentära till personliga ämnen med ett konstnärligt förhållningssätt.

IBRAHIM AHMED

← **Ibrahim Ahmed:**
»Quickly but carefully
cross to the other side.«

Ibrahim Ahmed är från början litteraturvetare och har haft Kairo som bas under de senaste nio åren. Ett av hans verk valdes nyligen ut för att visas under 2023 års upplaga av Rencontres d'Arles, samt på Discovery Award-utställningen och av Prix Découverte Fondation Louis Roederer. Vi träffades över en drink hemma hos mig i Gamla Kairos Garden City-område.

Du har bakgrund i litteratur, hur kommer det sig att du även fotograferar?

– När jag påbörjade en intern dialog för att förstå vad manlighet är blev jag tvungen att skärskåda mig själv och våga vara sårbar. Fotografi kan vara ett verktyg som tvingar den som står framför kameran att öppna sig. Jag ville fotografera mig själv som om det inte fanns någon blick där, ingen fotograf.

– Eftersom jag kommer från Nordafrika och Egypten, landet där fotografin tidigt fick fäste, ville jag att min egen särskilda berättelse skulle vara komplex och skilja sig från hur den här regionen avbildats tidigare. För att göra det krävs att man aktivt motarbetar det gamla bildspråket. Det var ett väldigt medvetet beslut i min serie *Bränn det som behöver brännas* att använda nakenbilder som material. Det projektet är nästan som en slags motpropaganda.

– En symbol är något som bär på en betydelse, det spelar ingen roll om den är visuell eller litterär. Jag kan inte förklara övergången klart och tydligt, men om du tittar på titlarna på mina verk ser du att mitt förhållningssätt till ämnet i stort sett är en slags översättning. Innan sysslade jag med både

»När jag påbörjade en intern dialog för att förstå vad manlighet är blev jag tvungen att skärskåda mig själv och våga vara sårbar.«

IBRAHIM AHMED

HEBA FARID

IBRAHIM AHMED

HEMSIDA

ibrahimahmediii.com

INSTAGRAM

@ibrahimahmediii

GALLERI

Tintera Art, Kairo.

← **Ibrahim Ahmed:** »You can't recognize what you don't know«.

skrivande och bildkonst, sedan blev jag dansare, nu är jag bara bildkonstnär.

– Det är mitt sätt att uttrycka mig när jag tänker på det fysiska i mina verk. Min hjärna överför idéer till nerverna, om jag tänker på orden, och de färdas genom mina armar. Alla dessa idéer färdas genom min kropp vare sig det är dans, skrivande eller bildkonst. Det är en väldigt organisk växelverkan mellan det andliga och det vetenskapliga. När jag är i min ateljé pågår det en vetenskaplig process, men sättet jag når fram dit är något väldigt andligt.

Berätta, vad gör du i din ateljé?

– Jag arbetar med min pappas arkiv. Jag läser akademiska texter om modernism, manlighet och etnisk identitet och sedan går jag tillbaka till arkivmaterial. Jag tittar och ser mönster: bilar, museer, officiella nationella processioner, den amerikanska flaggan i Bahrain, den amerikanska flaggan i Egypten. Jag arbetar med fotografi som om det vore textil – det handlar inte om att klippa och klistra, utan om att skeda och väva. Kolla på baksidan av mina verk! Jag skriver ut bilderna, tittar på dem i mikroskop och ordnar sedan in dem i ett kollage. Ibland krävs det tusen fotografier för att göra ett enda verk.

Och vad innebär det då att vara man?

– Jag har ingen jävla aning. I vårt samhälle innebär det att vara begränsad till fyra känslor: ilska, ilska, ilska och vrede. Känslolös. Mitt konstnärliga arbete är inte ett svar, det är en fråga, det är ett stort experiment där jag försöker luska ut någonting. Manlighet handlar om att lära sig av med saker.

Nadia Mounier är bildkonstnär, filmare och kurator. Hon arbetar som programansvarig på Arab Digital Expression Foundation, en organisation som lär barn och ungdomar att använda digitala verktyg för att hitta alternativa informationskällor. Vi träffades på mitt kontor efter att hon

lämnat sin dotter på dagis och kört sin man (tillika min kollega), Marouan Omara, till universitetet.

Vad innebär det för dig att gå från måleri till fotografi?

– Jag fick högsta betyg i gymnasiet så jag hade kunnat bli läkare eller ingenjör, men jag valde att gå på konstskola. Det var kul. Jag tog inga fotokurser på mitt universitet, det ansågs inte vara bra för flickorna – alltför komplicerat och tekniskt – så jag lärde mig måleri och mosaik i stället, även om jag alltid också fotograferade vid sidan om. Min lärare tyckte inte om det, sa att jag försökte fly undan måleriet genom att fotografera. Senare, 2006, kom min kusin som bor utomlands hit på semester och visade mig en digitalkamera. Jag blev imponerad av hur lätt den var att använda och att man kunde se bilderna på skärmen direkt – på universitetet arbetade de i mörkrum. Så jag köpte min första digitalkamera och började använda den som en skissbok.

Jag blev väldigt imponerad av din serie »Was it really you?« på Contemporary Image Collective. Skrämmande och intimt samtidigt, och ditt sätt att titta rakt in i kameran var provokativt, det var något manligt med det. Kan du berätta lite om det här – är det en kombination av vem du är och vad du representerar?

– Jag påbörjade ett projekt med självporträtt, men snart vände jag kameran mot gatan igen. Det här var 2011, det var naturligt att vara ute bland folk och iakttä staderna. Nu har cirkeln fullbordats och jag gör självporträtt igen. Man måste vara väldigt känslig om man ska fota på gatorna i dag, resultatet blir ytligt och löjligt annars. Humorn är borta och jag kan inte fotografera likadant som jag gjorde 2011, man måste vara medveten om omständigheterna. Nu undersöker jag privata och offentliga bilder som visar kvinnors rum. Om du bär hijab och tar en bild utan hijab lägger du inte upp den på sociala medier, till exempel. Grunden för detta projekt är studiet av dessa gränser mellan det

NADIA MOUNIER

HEMSIDA

nadiamounier.com

INSTAGRAM

@nadia_mounier

ARBETAR MED

Konceptuell fotografi.

»Humorn är borta och jag kan inte fotografera likadant som jag gjorde 2011, man måste vara medveten om omständigheterna.«

↑ **Nadia Mounier:**
»Självporträtt«.

← **Nadia Mounier:**
»Självporträtt
med silkscreen«.

privata och det offentliga rummet för muslimska, arabiska kvinnor. Jag fortsatte att gräva i frågan och började experimentera med självporträtt där jag dolde min identitet lite, så att de skulle kunna fungera i en utställningslokal.

– Att jag övergick till självporträtt hade att göra med att jag förstod att något i mitt förhållande till kameran påverkats av hur min mamma framstår i våra familjealbum. Min mamma tittade aldrig rakt in i kameran; hon var för blyg för det. Hon tittade heller aldrig på oss när hon var arg på oss. Jag gillade hur min far poserade för fotografier när han reste. Det påverkade mig, han var alltid glad. Där stod han på något stort torg i Europa, alltid med en cigarett i handen. Jag älskar dessa bilder på honom. Det är ursprunget till projektet.

Vad jobbar du på nu?

– Jag har nyligen organiserat en utställning av Farouk Ibrahim för Photo Cairo. Det är en stor

utmaning att bestämma hur hans arbete ska visas. Hans arv är väldigt kontroversiellt: han var den främste fotografen för president Mubarak och dennes familj och parti. En del besökare kommer inte att bli särskilt förtjusta i dessa bilder på president Mubarak och hur nära Ibrahim stod honom. Han följde med på Mubaraks resa till Palestina, men angav Israel som plats på fotona. Hans arbete med Anwar Sadat är också väldigt kreativt och oväntat. Vi ser presidenten raka sig, göra yoga. Och självklart tog han med alla till pyramiderna! Han var där hela tiden.

Mohamed Sherif är en självlärd fotograf som studerat management vid Kairos universitet. Jag träffade honom på kaféet vid arkaden i den lugna Al Shahid Mustafa Ismailgränden där han kände alla.

Hur och när började du fotografera?

– För tre år sedan gick jag in till en butik i stadsdelen Dokki och sa till killen där: »Jag har 6 000 EGP, ge mig en kamera!« Jag visste ingenting om kameror. Han gav mig en 7D Canon. Jag tyckte inte om den; kände mig inte som mig själv när jag använde en digitalkamera. Så jag började använda min mormors gamla kamera och 150 100-film. Min vän sa till mig att om jag kunde ta tio bra bilder med en rulle kunde jag bli fotograf; om inte så gör något annat. Jag minns att ljusmätaren inte fungerade, men jag tog tio bra bilder.

Hur utvecklades det? Vilket var ditt första projekt?

– Jag bestämde att jag varje dag under Ramadan måste gå upp innan Maghrib-bönen och ta tre bra bilder och lägga upp dem på Instagram. Jag gjorde det och fick mycket feedback: folk kommenterade och uppmuntrade mig, så jag började fråga mina följare om fotografi, teknik och så vidare.

Jag går ofta runt och upptäcker nya platser, i mitt område och utanför; jag går på religiösa högtider, Sufi-festivaler. Jag kommer från Gamla Kairo, centrum för alla festivaler. Det var så jag upptäckte min stil, mitt projekt och hur man dokumenterar kläder. Jag kontaktade ett varumärke och sa till dem att jag ville göra något på Sufi-festivalen. De sa »Du är galen, du har ingen portfolio«. Jag gick på festivalen med Sohayla, modellen. Jag tog bilder och delade dem på Instagram och någon sa till mig »Du är den första i världen som gör något sådant här«.

Vad menade de med det? Den första?

– Jag gillar att förvandla vanliga människor till hjältar och ha modeller i bakgrunden av fotona. Jag kommer från folket och jag är en spegel för folket. Många här har dåliga minnen av att vita människor från andra länder kommer hit och tar bilder på dem.

För dig är karaktärerna och det du vet om dem viktigare?

– Ja, för mode-folk ger sällan utrymme åt något nytt. Jag vill hellre jobba med en vanlig tjej än med den kända modellen Bella Hadid. Om jag skulle be Bella Hadid att inte posera skulle hon inte klara av det. Hon kan inte vara naturlig.

Så vem är din favoritfotograf?

– Jag själv! I Egypten är det Farouk Ibrahim, Hossam Diab. Och jag tycker jättemycket om dig! Och Denis Dailleux. Jag har en lista över fotografer: Alex Webb, till exempel – jag såg hans bilder när jag jobbade på fredagsmarknaden. Jag gillar Vivian Maier! Sally Mann, Annie Leibovitz, Harry Gruyaert och Shirin Neshat.

Fotografi som medium upplever just nu en guldålder i hela Mellanöstern men framför allt i Egypten. Flera kulturella institutioner i Gulfstaterna har fått upp ögonen för fotografi och bidrar till utvecklingen genom finansiella investeringar. Men jag hävdar att vi främst har sociala medier att tacka för uppsvinget – de som annars så ofta beskylls för att ha en förödande effekt på fotografiet. De fotografer som uppmärksammats här är bara en liten del av en större kulturell utveckling. Med det vill jag säga å hela mediets vägnar: ryktena om fotografins död är starkt överdrivna. Tvärtom, i Egypten genomgår fotografiet en pånyttfödelse. 📷

»Jag bestämde att jag varje dag under Ramadan måste gå upp innan Maghrib-bönen och ta tre bra bilder och lägga upp dem på Instagram.«

MOHAMED SHERIF
INSTAGRAM
@mohamed_sherif
BOR I gamla Kairo.
ARBETAR MED Mode-
och dokumentärfotografi.

→ Mohamed Sherif hittar sina modeller på gatan.

↓ Mohamed Sherif besöker ofta religiösa högtider.

När det kvinnliga drömmandet dikterar villkoren

Nora Arrhenius Hagdahl, chefredaktör för Nuda, tolkar en bild av Océane Philippe. Är den flickiga estetiken ett självinfantiliserande eller kan flickrummet vara en plats för verkligt motstånd och egenmakt?

VID FÖRSTA ANBLICK flyter den platta bilden nästan ihop till en enda rosa massa. Bildskaparen har dragit ned kontrasten så mycket att plottriga detaljer glider ihop för att framkalla en slags lofi-vibe, som om bilden vore tagen med en halvdålig digitalkamera från förra decennieskiftet. Ändå känner jag mig helt säker på att den här bilden är tagen med en Iphone-kamera. Kanske har man zoomat in och beskurit en från början större bild för att få till den grynigt pixliga bildkvaliteten och ta bort lite av den stage:ade känslan – det stilleben som byggts upp skärs rakt av i kanterna, i vänstra hörnet ser vi bara bakdelen och ena ögat på ett litet fluffigt vitt gosedjur som bär rosa rosett. Vissa mindre detaljer är svåra att urskilja då de spricker upp i pixlar när man förstorar bilden.

Bilden är från mitt egen Instagrams utforskarflöde. När jag visade den för en av mina mer modemedvetna vänner kommenterade hon »trendigt, väldigt Lotta Volkova«. »Mmm, med rosetterna och så«, sa jag. Det är egentligen ingen speciell bild, snarare ett av många exempel på den tjejkodade flickrumsestetik som blir allt mer populär på sociala medier, där kvinnor i en slags kollektiv regressiv gest kryper tillbaka in i hemmets mest privata rum, istället för att, som man annars gjort i flödena under de senaste åren, posera i tajta trikåkläder framför bilar, på parkeringsplatser, i hotellrum och på restauranger eller framför hårda brutalistiska arkitekturer (se @kyliejenner för exempel). Om influencerkvinnorna förut velat komma ut i offentligheten, göra anspråk på de maskulina rummen och omstörta den manliga blicken genom att själva hålla i kamerorna och kurera det semi-soft-pornografiska innehållet som en girlboss, lägger sig nu istället fler och fler tjejer i en hög av rosa kuddar, med handen på pannan, till allmän beskådan på de sociala plattformarna.

MITT I BILDEN står ett sminkbord i gammaldags snirklig stil, från den bönmformade ljusa marmorskivan höjer sig en guldig spegel i form av ett hjärta med två puderrosa lampetter

på vardera sida. Det finns knappt en rak linje i hela bilden, alla figurer och streck böjer sig och böljar organiskt, nästan som en slags vägran mot allt rationellt förenklande; här handlar det inte om raka led, utan om vackra associativa omvägar à la Alice i Underlandet – allt är plottrigt och pråligt. Från det svallande bordet hänger en vit, rosaskimrande tyllgardin, med spets, rosetter och tofsar i avslut både uppe och nere. På bordet ligger ett antal tjejsaker: en Hello Kitty-telefon, två dockor i Lolita-stil, en liten marmorlampa med kurvig siluett och fransig skärm, många små, små askar för små, små saker och en rosa sovmask för att stänga ute världen: sov så gott och dröm så sött.

Väggen bakom bordet är målad rosa den med, och har även den dekorerats med tjejgrejer: dockor, hjärtformade bilder på flickor och små tavlor med blommotiv. Hyllan till vänster svämmar över av spetsar, sidenband och rosetter, i bildens högra hörn skymtar en säng, bäddad med blommiga bomullslakan, bakom en smutsrosa sänghimmel. Det enda som signalerar att rummet inte tillhör en flicka utan en kvinna är en rosa ormskinnsväska från Vivienne Westwood som är placerad på en pall framför sminkbordet tillsammans med ett par ljusrosa slip-in-kilklackar med rosett över tån.

ÄR ESTETIKEN ett slags självinfantiliserande eller är flickrummet en plats för motstånd och egenmakt? Både och, men framför allt tycker jag mig se ett slags motstånd i att bestämt stänga in sig i det privata på offentliga plattformar som Instagram, att totalt hänge sig åt den personligt reflexiva fristad som flickrummet innebär och därmed avvisa både manlig blick och kapitalistiska krav. Bland alla signifikanter i alla tänkbara rosa nyanser tvingas betraktaren in på hennes egen spelplan. I flickrummet dikterar det kvinnliga drömmandet villkoren och hon vänder sig med ryggen mot världen i sängen för att fortsätta vara *delulu* (delusional).

/ NORA ARRHENIUS HAGDAHL

Lasch och stjärnorna

Han var en främmande fågel på dåtidens fotografiska scen. Oförskräckt rörde han sig både i den stora och den lilla världen, fångade de vackra och berömda, det vardagliga och roliga.

Muycket har sagts om den mytomspunne Kary H. Lasch och det har funnits en del att tala om. Kändis- och flickfotograf, omslags- och modefotograf, reklam- och produktfotograf, porträtt- och pressfotograf. Som för så många andra inom efterkrigstidens fotografkår fick ingenting vara honom främmande. Och han förde med sig kunskap och internationella erfarenheter av ett slag som svenska fotografer ofta saknade.

Han föddes i en välbärgad judisk familj i Prag samma år som första världskriget bröt ut 1914, gick på schweizisk internatskola, fick möjlighet att resa i Europa och skulle så småningom tala sex språk. När andra världskriget inleddes 1939 befann han sig på besök i Sverige. Han stannade kvar.

I det avspärrade och hårt reglerade Sverige tog han sig på diverse sätt fram under de sex krigsåren. 1945 startade han sin fotografiska karriär, trettiott år gammal, självlärd och fast besluten att skapa

sig en framtid i sitt nya land. Han blev en av dem som försåg en växande dags- och veckopress med säljande bildmaterial i ett ännu tv-löst Sverige.

Den illustrerade pressen hade fått en allt viktigare roll i världens medieutbud. Flaggskropp som amerikanska Life och många europeiska bild- och kvällstidningar blev förebilder för de svenska tidningshusen, exempelvis den framgångsrika bildtidningen Se som startade 1938 och Expressen från 1944. Förbättrad tryck- och reproteknik tillät högre bildkvalitet och möjlighet att använda färgfotografi.

Ären efter krigsslutet trädde också en rad unga fotografer fram som erbjöd svensk press nyhetsreportage och andra typer av bildmaterial, till exempel K.W. Gullers, Lennart Nilsson och de som ingick i Tio/Foto. En särskild genre blev det som kallades »flickfotografi« med K.G. Kristoffersson som en framträdande gestalt.

Kary H. Lasch blev sin egen lyckas smed, en kvicktänkt regelbrytare med ett oslagbart vinnande sätt. Han såg vad som efterfrågades, tog några bilder och knallade runt på huvudstadens redaktioner och fick napp både här och där. De första omslagsfotona publicerades och han blev känd inom branschen som en duktig och pålitlig frilans. Någon fast anställning hade han aldrig.

Han var en man av sin tid och gjorde sig ett namn som »flickfotograf«, söta, käcka och propra unga kvinnor som prydde veckotidningarnas omslag och ofta med uppföljande bildreportage på insidorna. De var för allmänheten antingen kända skönheter eller helt okända flickor som fotograf Lasch upptäckte i – som det hette – »vimlet ute på

KARY H. LASCH

Salvador Dalí poserar med ett skelett.

Sophia Loren förevigad på Grand Hotel i Stockholm.

En tågkonduktör fick träffa stjärnan Sophia Loren.

stan«. Senare krävde tidsandan lite mer »vågat« och hans bilder förekom även i vad som då kallades herrtidningar.

Men hans fotografiska arbetsfält var mycket bredare än så. Den stora floran av svenska veckotidningar köpte gärna hans porträtt- och reportagebilder av skilda slag: VeckoNytt, Hela Världen, Bildjournalen, Vecko-Journalen, Damernas Värld, Allt för Alla, Se, Allers, Hänt i Veckan, Allt i Hemmet, Veckorevyn.

Också dagstidningar runt om i landet liksom fack- och specialpress fanns bland kunderna: Expressen, Dagens Nyheter, Handelstjänstemannen, FOTO, Populär Fotografi och många fler.

Under närmare femtio år som yrkesfotograf publicerades hans bilder i över hundra dags- och veckotidningar i Sverige och utomlands. Ett uppmärksammat genombrott kom 1952 med omslaget till amerikanska Photography Magazine. Det blev

början på hans internationella karriär. Några exempel: franska Paris-Match, italienska Epoca, tyska Stern, amerikanska Life och us Camera.

Utländska köpare var intresserade av de internationellt kända personer som han porträtterade. Ett vattenhål för fotograf Lasch blev under flera årtionden filmfestivalen i Cannes, där han i mitten av 1950-talet exempelvis »upptäckte« en ung Brigitte Bardot och dessutom knöt många nyttiga kontakter.

Framöver lyckades han vid olika tillfällen och på skilda platser fotografera en rad av dåtidens främsta filmnamn: Grace Kelly, Sophia Loren, Gina Lollobrigida, Henry Fonda, Elizabeth Taylor, Geraldine Chaplin, Anita Ekberg och även en surmulen Frank Sinatra.

I många fall nöjde han sig inte med porträtt. I stället utvidgade han jobben och levererade hela bildreportage. Det gällde till exempel en av de största filmstjärnorna, svenska Ingrid Bergman. Tillsammans med sonen Robertino besökte hon

DE GYLLENE ÅREN
Utställningen »The Golden Years« med Kary H. Laschs fotografier visas fram till den 14 april på Fotografiska i Stockholm.

»Hans språk-
kunskaper och
sociala begåvning
öppnade de
flesta dörrar.«

Gene Kelly anländer till festivalen i Cannes.

Stockholm, och inkännande skildrade fotografen deras promenad genom staden, mor och son hand i hand.

Hemmavid ställde även den nya generationens filmaktörer upp framför kameran: Ingrid Thulin, Max von Sydow, Bibi och Harriet Andersson och den excentriske Per Oscarsson. Britt Ekland, James Bond-filmernas svenska stjärnskott, blev också ett givet namn för kändisfotografen.

Fotografen Lasch såg alltid till att vara på plats, och få kända ansikten undkom hans kamera. Amerikanska stjärnartisten Eartha Kitt och franske mimkonstnären Marcel Marceau förevigades liksom rader av svenska artister: Lill-Babs, Monica Zetterlund, Karl Gerhard, Povel Ramel med flera.

Nere på kontinenten manövrerade han sig smidigt fram till internationella konstnärssikoner som Pablo Picasso och Salvador Dalí. Hans språk-kunskaper och sociala begåvning öppnade de flesta dörrar.

Kary H. Lasch dokumenterade också vardagligheter som unga kattmammor i Hamburg, porträtterade den svenske konstnären Bror Hjorth i hans studio, illustrerade en artikel om Skansen av författaren Jan Fridegård och ägnade sig åt gatufotografi i Stockholm. Det var ingen hejd på hans idéflöde och briljans med kameran.

Han hade också andra strängar på sin lyra. Han for runt i landets många fotoklubbar, slet ut dia-projektorer och gav värtaliga råd och tips till andäktigt lyssnande klubbmedlemmar. Generös, kvick och lite galen. Mycket uppskattat i en tid då folkbildning stod högt i kurs i Sverige.

Till skillnad från många kolleger var Kary H. Lasch inte kameraskygg. Tvärtom. Han spexade,

grimaserade, klädde ut sig och uppträdde ogenerat i tokroliga scenerier och dokumenterade själv sina ofta absurda practical jokes. En till synes frenetiskt gladlynt clownfigur och tokskalle som spred skämt, leenden och skratt omkring sig varhelst han befann sig, privat eller i arbetet. Specialitet: skojiga och kluriga små meddelanden med en fotografisk twist på lappar och inbjudningskort.

Fyrtio år efter hans bortgång minns samtida fotografer Kary med värme. Anders Engman, legendarisk pressfotograf på bland annat bildtidningen Se, kom i kontakt med honom redan på 1950-talet. Nittio år fyllda konstaterar han: »Han var bra, hade enorm humor och var mycket respekterad. Hörde egentligen aldrig ett ont ord om honom, och när vi var ute på större jobb samlades kollegorna runt honom. Han underhöll och lockade till skratt. Det uppskattades.«

Kary H. Laschs studio på Skeppargatan i Stockholm blev också mycket omtalad och förvånade många förtjusta besökare. Från golv till tak var den packad med prylar av alla de slag, en manisk samlares eget museum som inspiration för nya idéer och uppdrag.

I slutet av sitt liv, med obotligt spridd cancer, lyckades han med vänners hjälp delvis bringa reda i sitt yrkesliv. Det handlade om hundratusentals oregistrerade bilder. Han hade allt i huvudet och förvarade sitt stora arkiv i Ilfords och Kodaks behändiga 24 x 30 centimeters kartonger för fotopapper.

När han gick bort 1993 fanns tankar om att den speciella vindsateljén skulle bevaras och förvandlas till ett publikt museum. Men liksom i så många andra fall när det gäller landets mest betydelsefulla fotografer gick det inte att genomföra. Intresset för den fotografiska historien var inte tillräckligt stort. 📷

Marcello Mastroianni fixar till kragen.

SARA ARNALD
FOTOGRAF &
SKRIBENT

Synka filerna på språng

Så gör du bäst backup när du är på resande fot.

Arbetar du i **Lightroom** eller Lightroom Classic på din stationära dator, samtidigt som du ibland behöver arbeta med bilder på en annan enhet? Det lättaste sättet är att jobba på en laptop för att vid hemkomst synka bilder och redigering mot din ordinarie databas. Så här gör du:

Har du en begränsad mängd bilder kan du med internetuppkoppling arbeta direkt i Lightroom (molnversionen) på både din bärbara dator och din stationära. Bilderna och deras ändringar lagras främst i molnet och bilder synkas automatiskt mellan dina enheter.

En annan metod är att använda Lightroom på din laptop, där bilderna och eventuell redigering synkas till molnet. När du är tillbaka vid din redigeringsdator kan de synkas till Lightroom Classic. För att det ska fungera bör du ange en fysisk plats för synkroniserade bilder på din redigeringsdator genom *Inställningar > Lightroom Synkronisering* och insortering i undermappar. Flytta sedan bilderna till rätt plats i din ordinarie Lightroom Classic-katalog (lokalt) och radera dem därefter från molnet för att spara utrymme där.

Lightroom (7.0) stöder även lagring på fysiska diskar, vilket innebär större flexibilitet. Även med dålig uppkoppling kan du då jobba med bilder lokalt.

Vill du helt undvika molnet kan du skapa en temporär katalog i Lightroom Classic på din bärbara dator och importera till hårddisk eller SSD. Åter på din arbetsplats flyttar du över bilderna till redigeringsdatorn genom *Arkiv > Importera från annan katalog*. På så sätt behålls metadata, betygssättning och flaggor. Om du inte vill flytta alla bilder kan du nöja dig med en delmängd: Markera önskade bilder och välj *Arkiv > Exportera som katalog*. Välj *Exportera Negativfiler*, så följer lagringshierarkin med. Importera sedan bilderna till din redigeringsdator med *Arkiv > Importera från annan katalog*.

Glöm inte en extra hårddisk för att göra backup på din resekatalog under din resa.

Du kan även spara, redigera och göra backup på dina bilder på en Ipad/surfplatta med

appen Lightroom Mobile. Ipad Pro kan till exempel lagra upp till 2 TB och har Thunderbolt 4 (samma kontaktdon som USB-C), vilket med en hubb gör det möjligt att samtidigt ansluta kortläsare, en SSD och strömförsörjning.

Skapa en mapp på din Ipad eller SSD med resans eller projektets namn, och gör separata mappar för olika uppdrag eller teman. Lightroom Mobile synkar bilderna och redigering mot Creative Cloud när du är uppkopplad.

En kamera med två kortplatser är det enklaste sättet att göra backup på.

Väl hemma vid din redigeringsdator med Lightroom eller Lightroom Classic kan du synkronisera med Lightroom Mobile och få tillgång till bilderna lokalt. Ett tips är att skapa en speciell synkmapp så att du alltid får in bilderna på samma fysiska plats.

Vill du inte alls använda Lightroom Mobile eller saknar uppkoppling kan du också använda din surfplatta enbart som lagringsplats och göra backup på en SSD via filhanteraren.

En kamera med två kortplatser är annars det enklaste sättet att göra backup på, genom att låta kameran skriva till båda samtidigt. Ett annat alternativ är att använda sig av en extern enhet som kombinerar minneskortläsare med en SSD och en powerbank, vilket innebär att du inte behöver ha en laptop som »värd« för själva säkerhetskopieringen till exempel Nexto D1 eller Clouzen Tainer. 📷

PLANERA DIN LJUSSÄTTNING

Set.a.light 3D från Elixier är ett program som hjälper dig planera ljussättningar. Programmet låter dig placera ut kamera, modeller, objekt, ljuskällor, ljusformare, reflektorer och flaggor i en 3D-modell av din önskade scen. Du bestämmer ljuskällornas egenskaper och kamerainställningar som brännvidd, utsnitt, bländare och ISO. Programmet simulerar sedan visuella representationer av resultatet. Du kan på så sätt testa olika alternativ och exportera ut skisser. Det finns även förprogrammerade ljussättningar och möjlighet att ta del av andras skisser via en community.

KÖP INTE NYTT

De flesta tillverkare tillhandahåller uppdaterad firmware via sina hemsidor, som du kan ladda ner. Firmware är grundläggande programvara i till exempel en kamera. Den styr enhetens funktioner och kan uppdateras för att förbättra prestanda, lägga till ny funktionalitet eller fixa buggar. Uppdateringar kan optimera din hårdvara för att ge bättre bildkvalitet, bildstabilisering eller autofokusfunktioner. Med ny firmware kanske du inte behöver köpa nytt för att uppleva en teknisk förbättring.

SKALA UPP DITT VIDEOMATERIAL

Topaz Video AI kan verkligen förbättra videomaterial. Till exempel kan programmet skala upp klipp till högre upplösning, reducera brus, skärpa upp detaljer och stabilisera skakningar. Det kan också skapa nya bildrutor mellan existerande för att skapa videoklipp med högre framerate.

SUPERMARKET – STOCKHOLM INDEPENDENT ART FAIR

25–28 APRIL SKÄRHOLMEN CENTRUM

www.supermarketartfair.com

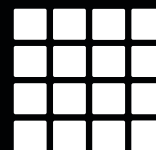

Oshiruko chan, Kyojima Station [JP] and Petr Dub [CZ] 'Deus Vult'. Photo: José Figueroa

Sugen på stipendium?

Som medlem i **Svenska Fotografers Förbund** kan du söka flera stipendier varje år till ett värde av ca 200 000 kronor. Sök våra rese- och utbildningsstipendier eller våra vistelsestipendier till Grez-sur-Loing eller Paris. Eller till vackra Kavalla i Grekland!

Läs mer på sfoto.se!

SVENSKA
FOTOGRAFERS
FÖRBUND

SIALVPORTRÄTT

SIALVPORTRÄTT

LINDA BOSTRÖM

Så tuffar vi på i tuffa tider

Det är lågkonjunktur och det märks. Men någonstans är det alltid högkonjunktur. Så var finns pengarna? Ljusglimtarna? Vilka strategier kan man ta till för att överleva som fotograf?

LILY RAY
lilyrayphotography.com

Var bor du och vad gör du för slags jobb?

– Jag bor i Göteborg och jobbar med porträtt-, event-, företagsfotografi med mera. Jag har även börjat med bou-doirfotograferingar.

Märker du av lågkonjunkturen på något sätt?

– Absolut. Jag har behövt dra ned på kostnaderna, så det gäller att marknadsföra sig och kunna ta betalt.

Var ser du ljusglimtarna?

– Jag har tvingats bli mer kreativ och tänka mer på vad jag egentligen vill. Jag uppskattar tiden mellan jobben och att utveckla mina kompetenser. Jag vågar också ta fler risker.

Vad har du för kreativa lösningar?

– Jag erbjuder småföretag fotopaket och får värdefulla nya lokala kontakter. Jag erbjuder analoga printar, undervisar i cyanotypi och ställer ut för att nya kunder ska upptäcka mig. Jag planerar en porträtt-dag med headshots en gång i månaden med rabatt för alla som behöver professionella bilder.

Vad har du för strategier för att få in pengar?

– Jag ser över SEO och lär mig om mejlmarknadsföring för att nå ut till ännu fler kunder. Jag hyr in mig i en skaparverkstad där jag har en mycket bra plats för workshoppar och studiofotograferingar. På Göteborgs Bildverkstad får jag superbra priser på printar och kan därför erbjuda sådana produkter till mina kunder med bra marginal. Det är ett pussel och jag hoppas verkligen att det lättar snart! 📸

MARKUS ESSELMARK
photosbymackan.se

Var bor du och vad gör du för slags jobb?

– Jag bor i Göteborg med min familj. Jag gör allt från bröllop, produkter, event, barn och mycket stadsbilder och arkitektur.

Märker du av lågkonjunkturen på något sätt?

– Skulle säga nej. Allt har rullat på precis som vanligt och det är ungefär lika mycket att göra under året. Mitt primära område är ju byggbranschen och fastigheter så det kan hända att det kommer dippa för mig nu framåt.

Var ser du ljusglimtarna?

– Göteborg är i ständig förändring och de flesta bolag vill ha aktuella bilder så det blir mycket försäljning av arkivbilder. I ett bygge kan det vara 50–70 företag inblandade och många vill gärna visa upp att just de har varit delaktiga. Man kan sälja bilder till väldigt många olika bolag.

Vad har du för kreativa lösningar?

– Facebook och Instagram i all ära, men inte när det kommer till affärer. På LinkedIn sitter marknadschefer och kollar sina taggar och nappar i princip direkt på ett inlägg som handlar om just deras fastighet. Man når direkt till rätt person som kan ta beslut.

Vad har du för strategier för att få in pengar?

– Att hålla sig uppdaterad om vad som händer. Trots lågkonjunkturen så byggs det alltid någonstans. Jag har aldrig hört av mig till något bolag och frågat om de vill köpa bilder eller tjänster. Så slutsatsen här är att min strategi fungerar. 📸

JULIANA WIKLUND WOLF GARCINDO
thewolfandtheoaktree.com

Var bor du och vad gör du för slags jobb?

– Jag bor i Stockholms skärgård och började som barn- och bröllofsfotograf. Med åren har det blivit mer porträtt och jag har hjälpt många företag att bygga upp bildbanker.

Märker du av lågkonjunkturen?

– Javisst, den började redan under pandemin. Alla mina jobb försvann och jag hade panik. Men då hittade jag en distanskurs om fotografins filosofi. Den var så bra och den visade mig att jag faktiskt KAN studera även om jag inte är ung längre. Dörrar till min nyfikenhet slogs upp.

Vad hittade du på mer för kreativa lösningar?

– Jag insåg att jag också ville ta bilder för att sälja, inte bara göra uppdrag åt andra. Och att jag behöver komma bort för att få inspiration. Så jag sökte artist i residence-program och fick ett i Japan, en vintermånad då ingen annan ville åka. Där tog jag tre serier med bilder som jag har kunnat ställa ut här i Sverige. Och har sålt bilder från!

Så var ser du ljusglimtarna?

– Att plugga gratis, det är ju bara wow. Och man kan fortsätta göra jobb på sidan av. Jag fick beviljat omställningsstöd från CSN, så nu skriver jag på en masteruppsats i filosofi och estetik vid Uppsala universitet. När jag är klar kan jag även söka helt andra jobb som lärare i fotografi, filosofi eller estetik. Senare i vår ska jag guida en fotofilosofisk vandring genom Cindy Shermans utställning på Fotografiska. 📸

ROINE MAGNUSSON

Roine Magnusson åker till Kavalla för att jobba.

stipendier

Res till Grekland

Örebro-fotografen Roine Magnusson har fått stipendium att åka till Kavalla, Grekland. Han vill arbeta med ett projekt som handlar om människans kontakt (eller snarare okontakt) med naturen. Om bilden ovan skriver han att det handlar om att turister behöver styras för att slitaget inte ska förstöra vissa platser. Och att skyltar och särskilda fotopoints blir resultatet när vissa naturplatser totalt överbefolkas.

Behöver du också komma iväg för att göra klart något? Just detta stipendium består av två veckors vistelse i Atheninstitutets gästhem och ett resebidrag på 5 000 kr.

Läs om våra stipendier på sfoto.se eller håll utkik i våra utskick.

fråga juristen

DYKT UPP I ANNONS

Hej! En av mina bilder har dykt upp i annonser på sociala medier utan att jag givit mitt tillstånd. Vad kan jag göra?

/ Beata

SVAR: Att publicera dina bilder utan tillstånd utgör ett intrång i din ensamrätt enligt upphovsrättslagen. Förslagsvis kontaktar du användaren och uppmärksammar dem på att de saknar tillstånd samt föreslår att ni retroaktivt kommer överens om villkor för deras användning alternativt informerar dem om att de är skyldiga att avpublicera bilderna.

Oavsett om ni kommer överens om fortsatt användning eller inte så har du enligt lag alltid rätt till en skälig ersättning för den användning som redan skett, det vill säga vad det skulle ha kostat dem om de hade licensierat användningen. Det har du rätt till oavsett om de vänt bilderna av »misstag«. Utöver skälig ersättning för den användning som skett är det praxis att det utgår en ytterligare ersättning som kompenserar intrånget i din upphovsrätt. Råd kring prissättning och hur du kan gå tillväga hittar du på vår hemsida och det finns även möjlighet att kontakta rådgivningen om du behöver ytterligare hjälp.

PORSLIN I BILD

Hej! Jag har börjat fotografera för tidskrifter inom mat och dryck och undrar om det är något man ska tänka på när det gäller rekvisita, t.ex. porslin, glas och textilier som syns i bild. /Fabian

SVAR: Föremålen i ditt exempel kan ha upphovsrättsligt skydd för sin utformning. Huvudregeln enligt upphovs-

rättslagen är att användning av skyddade verk kräver tillstånd från upphovspersonen/rättighetshavaren. Men i vissa fall kan dock det så kallade bild i bild-undantaget vara tillämpligt. För att undantaget ska vara tillämpligt krävs att föremålet endast förekommer i bakgrunden av eller annars ingår som en oväsentlig del av en bild. Har däremot föremålen som syns i bild särskilt valts ut på grund av sin särprägel för att synas i sammanhanget kan det tala för att man behöver inhämta tillstånd. Det krävs alltså att man gör en individuell bedömning från fall till fall. Utöver frågan om upphovsrätt gäller det att vara uppmärksam på om det kan finnas skyddade varumärken i bilden, loggor eller andra kända varukännetecken. För skyddade varumärken som syns i bild kan tillstånd behöva inhämtas enligt varumärkeslagen.

UPPHOVSRÄTT OCH AI

Hej! Får jag upphovsrätt till en bild jag skapat med AI? /Sumo

SVAR: Upphovsrätten förutsätter en mänsklig skapare och ett originellt uttryck. För originalitet krävs att skaparens fria och kreativa val kommer till uttryck i bilden och det är själva uttrycket som sådant som kan få upphovsrättsligt skydd. Upphovsrätten skyddar inte idéer utan det krävs ett mått av mänskligt skapande för att uppnå upphovsrättsligt skydd. Det blir alltså en bedömning av om bilden är ett resultat av den fysiska upphovspersonens självständiga och originella kreativa arbete trots att arbetet innefattar AI-genererat material.

Har du en fråga? Skicka den till jurist@sfoto.se.

förbundet

ÅRSSTÄMMA OCH BRANSCHDAGAR

Fredagen den 24 maj håller vi årsstämma. Därefter följer en presentation av yrkesundersökningen, inspirationsföreläsningar och middag. På lördagen den 25 maj blir det (tillsammans med Fotografiska) framtidsspaningar med en AI-panel, ännu fler inspirationsföreläsningar. Om du enbart vill delta på stämman behövs som vanligt ingen föranmälan. Kom även ihåg att du får resebidrag ifall du bor utanför Stockholm.

RING OSS OM PRISSÄTTNING

Har du svårt att sätta pris? Behöver du bra argument för nivån på ditt arvode? Som medlem får du personlig rådgivning i pris- och marknadsfrågor. Tisdag-torsdag du ringa vår rådgivare Lisa Engström som har lång och gedigen erfarenhet av prissättning.

STEFAN TELL

Ring Lisa om priser.

INSPIRERAS TILL FRUKOST

Lär dig AI-prompta den 26 mars, ta reda på mer om digital avtalshantering och om vad som gäller rörande GDPR för fotografer och ta del av nyheterna i Prisguiden. Våra populära digitala frukostföreläsningar fortsätter under hela våren, oftast på tisdagar kl. 9-10. Anmäl dig på hemsidan så skickar vi en länk.

KLARA G

Starkt gensvar när SFF gör yrkesundersökning.

Vart är fotografen på väg?

DEN GENOMGRIPANDE yrkesundersökningen som konsulten Eric Sjöström arbetat fram åt SFF sedan i höstas börjar nu ta form. I sin helhet presenteras den under branschdagen den 24 maj med en efterföljande paneldiskussion om utmaningarna för yrkesfotografen i vår samtid och framtid. Under våren pågår rundabordssamtal runt om i landet.

– Vi har fått ett otroligt bra gensvar och märkt ett starkt engagemang hos våra medlemmar både att svara på frågor och att delta i samtalen, säger Angelica Gerde, SFF:s verksamhetsledare.

ÅRETS ROOKIE

ÅRETS ROOKIE heter Lisa Hallgren. »En fotograf som gör medvetna och begåvade val, journalistiska likväl som bildmässiga«, skriver SFF:s jury i sin motivering.

VÅR AI-HÅLLNING

STYRELSEN HAR sammanfattat riktlinjer för både fotografer och beställare som arbetar med generativ AI. Bland annat handlar det

om etik, transparens, bildens trovärdighet och att respektera upphovsrätten. Du hittar dem på sfoto.se.

SÖK FOTOGRAF ÄNNU BÄTTRE

SÖKTJÄNSTEN Sök Fotograf är nu SEO-anpassat så att bildköpare ännu lättare ska hitta en SFF-ansluten fotograf, filmare eller retuschör på angiven ort eller inom ett visst område. Har du ännu inte

skapat en profil? Du loggar in med samma uppgifter som på sfoto.se.

DIGITALA LEG

NU HAR SFF lanserat digitala presskort och yrkeslegitimationer. De kan användas i Sverige av reportrar, fotografer och andra i mediebranschen när de är jobbar professionellt. Yrkeslegitimationen kan laddas ned kostnadsfritt av alla som är medlemmar.

Nymansson kan juridiken.

SNÄRIG JURIDIK?

SLITER DU MED snåriga avtal? Behöver du ett juridiskt bollplank? Som medlem får du alltid personlig rådgivning i juridiska frågor. Tisdag–torsdag klockan 9–12 svarar vår jurist Astrid Nymansson på dina frågor om upphovsrätt och avtal.

NYA MEDLEMMAR

Alice Johansson, Donsö; **Anders Carlander**, Själevad; **Anita Khatibi Shahidi**, Norrköping; **Anne Fjellström**, Stockholm; **Annelie Riggo**, Enhörna; **Anton Eriksson**, Piteå; **Astor Svensson**, Malmö; **Björn Centio**, Malmö; **David Karcenti**, Stockholm; **Felicia Ahlbin**, Tällberg; **Hans Wachner**, Skurup; **Isabella Ståhl**, Järvsö; **Isak Rydman**, Hägersten; **Jan Stafors**, Färgelanda; **Jenna Iwanchuk**, Bohus; **Jimmy Edlund**, Luleå; **Johan Norling**, Linköping; **Johan Rönnholm**, Motala; **Johan Rönnow**, Limhamn; **Lisbeth Sandvall**, Växjö; **Luke Meisel**, Gunnilse; **Magnus Thor**, Linköping; **Magnus Torsne**, Stockholm; **Maja Sunesson Ingemarsson**, Lyckeby; **Marcus Bergström**, Färila; **Marko Vesterinen**, Torslanda; **Mathilda Läckberg Holmquist**, Göteborg; **Mats Bergengren**, Bålsta; **Mats Elerud**, Kivik; **Max**

Pedersen, Göteborg; **Mikael Johansson**, Stockholm; **Moaz Altawil**, Visby; **Niklas Porter**, Bagarmossen; **Per Svanström**, Göteborg; **Peter Ingal**, Stockholm; **Philippa O'Connor**, Stockholm; **Rebecca Grundt**, Målsryd; **Ricardo Antunes**, Järfälla; **Roger Stenberg**, Årsta; **Sandra Liss Sandberg**, Bollnäs; **Simon Donini**, Hässelby; **Sofia Ståhl**, Solna; **Sofia Wigen**, Tullinge; **Susanna Tajik**, Hägersten; **Suzanna Boman**, Stockholm; **Therese Aldgård**, Stockholm; **Thomas Males**, Sätilla; **Thomas Santoso Westberg**, Örebro; **Tomas Jönsson**, Södra Sunderbyn; **Ulf Tjärnström**, Eskilstuna; **Ulrika Furås**, Stockholm; **Wilhelm Rejnu**s, Tyresö.

HEJ MEDLEM!

Varför valde du att gå med i SFF, Torun Börtz?

– När jag började frilansa som fotograf kände jag behov av att få vara del av ett större sammanhang och lockades av att SFF är en ren yrkesorganisation. Jag tyckte också det verkade bra att vid behov kunna få tillgång till juridisk expertis.

– Jag upplever att SFF är ett väldigt aktivt förbund, som lyssnar på medlemmar- nas åsikter. Det finns många relevanta och givande föreläsningar att delta i online. »Sök fotograf« är ett bra skyltfönster som ju nyligen vässats ytterligare. Dessutom gillar jag verkligen medlemstidningen. Jag bor i södra Sverige och förra året ordnades en fysisk träff i Malmö – fler sådana tillfällen framöver är något jag hoppas på!

Torun Börtz vill ha ett professionellt sammanhang.

PAULINA HOLMGREN
FÖRBUNDS-
ORDFÖRANDE

Bildning utan styrning, tack

I EN TÄGVAGN på väg mot Eskilstuna hamnar jag i en diskussion om en kulturkanon. Förvånande nog är vi alla överens, oavsett bakgrund, tjänsteperson eller partitillhörighet, alla är emot en svensk kulturkanon.

Årets Folk och Kultur invigs av kulturminister Parisa Liljestrand som vill tillgängliggöra kulturen. Hon berättar om sitt barndoms hem i Sverige där svenska referenser helt saknades. Hon träffar många som fnyser åt idén om en kulturkanon och hon har noterat att dessa personer ofta kommer från miljöer som badar i bildning och kultur. Hon pratar om »kultureliten« på ett snyggt inlindat sätt. Hon tycker att bildning ska vara en allemansrätt. Hon liknar en kanon med en karta när du orienterar i skogen och ser det som en lösning. Håret reser sig på mina armar och jag känner mig smått illamående. Hur kan man viga ett helt invigningstal till detta?

Tanken på att staten ska göra en sådan satsning är ju vansinnig när det finns så många andra prioriteringar man bör göra för att lösa precis den problematik som kulturministern lyfter. Vad sägs om satsning på estetiska ämnen tidigt i grundskolan? Varför inte låta mångfalden flöda, i stället för att

Vi behöver en överblick och en nationell strategi för hur vårt fotografiska minne ska organiseras, tillgängliggöras och utvecklas.

styra vad som ska läsas, upplevas, lyssnas på? Med dagens hastighet med AI-utveckling och fejknyheter kommer även källkritik för barn i tidig ålder vara superviktig. Satsningar på public service, kulturskolan, skolbibliotek och folkbildning borde stå högt på agendan. Ni vet, precis just det som hennes regering INTE vill satsa på.

Man har heller inte bjudit in alla politiska partier, utan det är Tidöavtalets vänner som kör sitt race. Många tror att det finns bakomliggande planer med en kulturkanon. Kanske kan den svenska kanonen användas som ett medborgartest?

Att försöka styra över vad som är svensk kultur och vad som ska lyftas som viktiga verk är en form av censur. Vad hände med en armlängds avstånd och ett fritt kulturliv där mångfalden får utrymme? Man kan ju också fråga sig om ens fotografi som konst får en plats i den borgerliga kanonen. Jag har tidigare upplyst vår kulturminister om att vårt land inte tagit ansvar för bevarandet av svensk fotografi. Vi behöver en överblick och en nationell strategi för hur vårt lands fotografiska minne ska omhändertas, organiseras, tillgängliggöras och utvecklas. Gör om, gör rätt och ta ansvar och tillsätt en utredning.

Tyvär har jag nog också ett svar på varför just Parisa Liljestrand fokuserade på kulturkanon. Det handlar om att styra in oss till att diskutera detta, så att vi förbiser nedskärningar de gör inom kulturen i övrigt. Så klart trillade även jag in i den fällan och bidrog till debatten. Men tro mig, jag kommer återkomma till att strida för alla viktiga parametrar som våra politiker måste ta ansvar för så att alla kan få tillgång till bildning och kultur. Utan styrning. 🗣️

utställningar

■ **SUSANNE WALSTRÖM**

Galleri Glas, Stockholm
Visas till den 4 april

■ **RINKO KAWAUCHI**

Fotografiska, Stockholm
Visas till den 14 april

■ **DAVID LUNDMARK**

Arbetets museum, Norrköping
Visas till den 21 april

■ **LENA ÖRITSLAND**

Arbetets museum, Norrköping
Visas till den 21 april

■ **VÅRSALONGEN**

Liljevalchs konsthall,
Stockholm
Visas till den 21 april

■ **ANNA CLARÉN**

Abecita popkonst & foto, Borås
Visas till den 12 maj

■ **GERT GERMEAAD**

Bergdala konstgalleri,
Hovmanstorp
Visas från 27 april till 12 maj

■ **JOHAN BÄVMAN**

Västmanlands läns museum,
Västerås
Visas till den 19 maj

■ **ANDERS ANDERSSON**

Kafé Längtan, Varbergs fästning
Visas till den 31 maj

■ **TUIJA LINDSTRÖM**

Landskrona Foto
Visas till den 28 juli

■ **HASHEM SHAKERI**

Värmlands museum, Karlstad
Visas till den 25 augusti

■ **ANDERS PETERSEN**

Hasselblad Center, Göteborg
Visas till den 15 september

■ **LARS TUNBJÖRK**

Borås konstmuseum
Visas till den 15 september

JOHAN BERGMARK, KRISTIAN POHL OCH EIRIK V. JOHNSEN

■ **BERGMARK, POHL, JOHNSEN**

Humoristiskt om rovdrift

Att vara fotograf kan vara ett mycket ensamt jobb. De tre fotograferna Johan Bergmark, Kristian Pohl och Eirik V Johnsen har därför valt att göra något konstnärligt tillsammans. Med »The Jamtli Chronicle« vill de på ett humoristiskt sätt visa människans rovdrift på naturen och de bestämmer alla tre när, var och hur bilderna tas. För att få ordning på respektive fotografers bokstavskombinationer skrev de ett manifest och en dogm att förhålla sig till. I vår visas deras bilder i Östersund, Jämtland, det vackraste av alla landskap enligt fotograferna.

Galleri Lux, Östersund | Visas från den 6 april till 6 maj

■ **LARS SJÖQVIST**

Att stanna upp i vardagen

I utställningen »Samtidigt i Värmland« visas museifotografen Lars Sjöqvists porträtt av människor i alla Värmlands 16 kommuner. Hans omfattande dokumentära bildmaterial spänner över 15 års tid.

Värmlands museum, Karlstad
Visas till den 28 april

LARS SJÖQVIST

■ **NO 1/2024**

Ansvarig utgivare

Jenny Morelli,
jenny.morelli@sfoto.se

Chefredaktör

Jenny Morelli

Art direction och layout

Anton Hull och Maria Loohufvud,
Pasadena Studio
hello@pasadenastudio.se

Korrektur Maria Taubert

Redaktionsråd Anna Henriksson,
och Martina Strand-Nyhlin.

Repro Torndahl

Omslagsbild Göran Strand

Bildbylines Margareta
Bloom Sandebäck

Tryckeri Trydells, Laholm

Hemsida fotografisktidskrift.se

Redaktionsadress

Artillerigatan 6, 5 trappor
114 51 Stockholm

För icke beställt material
ansvaras ej.

Prenumeration

Martin Halldin 08-700 00 06
prenumeration@sfoto.se
450 kronor/helår
700 kronor/helår, utland
bankgiro 274-9075

Lösnummer kan beställas
från kansliet för 125 kronor
inklusive moms.

**Vill du sälja Fotografisk
Tidskrift som lösnummer?**

ekonomitjanst@natverkstan.net

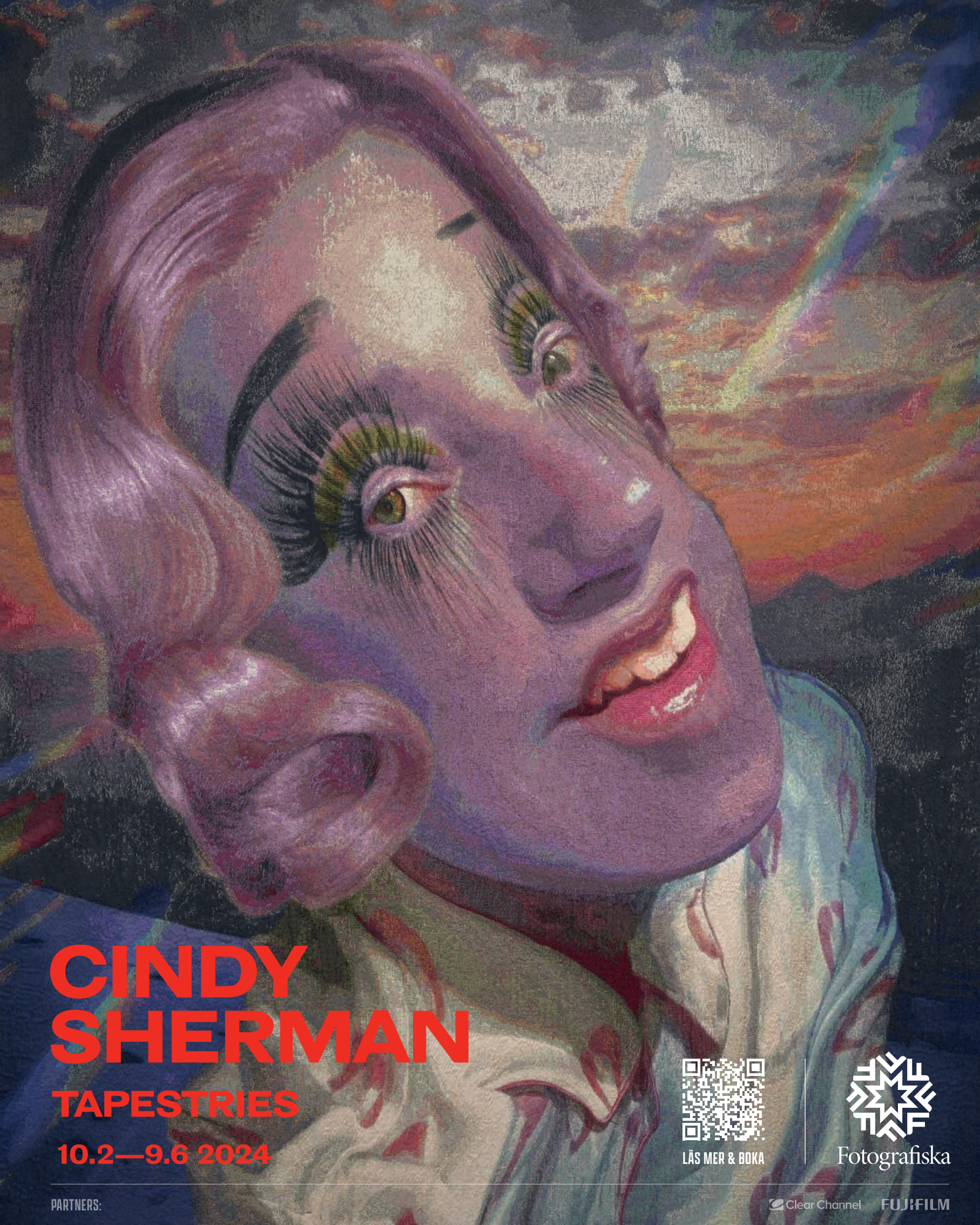
Annonser

annons@sfoto.se

Ägare

Svenska Fotografers
Förbund (SFF)
Artillerigatan 6
114 51 Stockholm
08-700 00 06
sff@sfoto.se
www.sfoto.se

ISSN 284-7035

CINDY SHERMAN

TAPESTRIES

10.2—9.6 2024

LÄS MER & BOKA

Fotografiska

PARTNERS:

Clear Channel

FUJIFILM

Vi har bett SFF-medlemmar att fånga tillfällena då det känns tryggt att vara försäkrad.

Fotografi: Per Hanstorp

Jag var i Kambodja för att tillsammans med en reporter göra ett reportage om trafficking och prostitution i huvudstaden Phnom Penh. Jag har precis ställt upp stativet utanför en bordell och tagit en eller två exponeringar då en man dyker upp i entrédörren med två vakthundar. Han släpper hundarna lösa och de kommer rusande mot mig. Jag håller upp stativet som skydd, med stativbenen riktade mot de framrusande hundarna. Just som hundarna är framme hos mig så visslar mannen. Hundarna stannar, vänder och lommar tillbaka.

Du tar bilden. Vi tar hand om försäkringen.

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

Gefvert

En del av Söderberg & Partners